

Društvo za zaštitu novinarskih autorskih prava

Analiza, pregled stanja i rasprava

Snimio Tomislav Krišto/CROPIX

Zaštita identiteta djece u medijima: jesmo li pretjerali?

Autorica: Kristina Turčin

Zagreb, veljača 2024. godine

SADRŽAJ

1. Sažetak	str. 4
2. Uvod	str. 5
a) Definicija i povijesni pregled	
b) Hrvatski put	
c) Gdje smo danas: Slučaj Severina	
3. Pregled regulative u Republici Hrvatskoj	str. 8
a) Međunarodne konvencije	
b) Ustav i Kazneni zakon	
c) Medijski zakoni	
b) Etičke i stručne smjernice	
4. Pregled nacionalne regulative i prakse u pojedinim državama EU	str. 16
a) Uvod i metodologija	
b) Slovenija	
c) Njemačka	
d) Italija	
e) Portugal	
f) Slovačka	
g) Cipar	
h) Nizozemska	
i) Finska	
j) Danska	
k) Švedska	
l) Estonija	
5. Ogledni slučajevi u recentnoj hrvatskoj praksi	str. 37
a) Slučaj Dugo Selo	
b) Slučaj Madina	
c) Afera „daj 5“	
d) Slučaj Marijačić	
e) Slučaj Kosta K.	

6. Rasprava: jesmo li pretjerali? str. 51
- a) Ministarstvo kulture: Pa nitko se nije bunio
  - b) Vijeće za elektroničke medije: Ne bavimo se usporedbom s drugima u EU
  - c) Hrvatsko novinarsko društvo: Ključna je dobrobit djeteta
  - d) Europski sud za ljudska prava: Ovo je pretjerani formalizam
  - e) Pravobraniteljica za djecu: Sankcije su preblage
  - f) Što će reći hrvatski sud?
7. Zaključak i prijedlozi str. 58
8. O autorici str. 59
9. Prilog str. 60
- a) Upitnik

1. Sažetak

Zaštita privatnosti i identiteta djeteta u medijima pravo je djece i maloljetnika koje jamče međunarodni i nacionalni akti najvišeg reda te ga mediji, strukovne udruge i zakonodavci moraju poštivati s osobitom odgovornošću i senzibilitetom. Usporedna analiza regulatornog okvira i prakse u Hrvatskoj i 11 drugih država članica Europske unije (Njemačka, Italija, Slovenija, Švedska, Danska, Finska, Slovačka, Estonija, Cipar, Portugal, Nizozemska) pokazuje da Hrvatska ima krut i rigidan zakonski okvir koji ne uzima u obzir slojevitost tematike te je jedina koja, bez objašnjenja, na različite načine propisuje praksu u elektroničkim i tiskanim medijima, pa je tiskanim medijima dozvoljeno što elektroničkim nije.

U regulatornim odredbama za elektroničke medije hrvatski zakonodavac ne postavlja djetetovo pravo na zaštitu identiteta u kontekst drugih prava te je Hrvatska među rijetkim državama koje za elektroničke medije ne propisuju obavezu procjene rizika o tome kako bi objava identiteta utjecala na opću dobrobit ili interes djeteta niti predviđa informirani pristanak roditelja/skrbnika o objavi djetetovih informacija, što se u regulativi dobrog dijela drugih država pokazalo ključnim.

Osobito je sporna odredba iz Zakona o elektroničkim medijima koja zabranjuje da se „objavljaju informacije kojima se otkriva identitet djeteta do 18. godine života uključenog u slučajeve bilo kojeg oblika nasilja, bez obzira je li svjedok, žrtva ili počinitelj ili je dijete pokušalo ili izvršilo samoubojstvo, a niti iznositi pojedinosti iz djetetovih obiteljskih odnosa i privatnog života“. U većini slučajeva takva je odredba u potpunosti opravdana, no Zakon zabranjuje objavu *bez ikakve mogućnosti iznimke*, čak i u slučajevima kad bi objava identiteta pojedinog djeteta (žrtve, na primjer) izravno štitila djetetov život ili upozorila na teško institucionalno kršenje djetetovih prava (elektronički mediji ne smiju, primjerice, objaviti neanonimnu priču roditelja koji tvrdi da mu je dijete pretučeno u pritvoru).

Regulatorna tijela (Agencija i Vijeće za elektroničke medije) izriču svake godine značajan broj opomena i upozorenja. Mediji u najvećem broju slučajeva postupaju u skladu s njima. Posljednjih godina u redakcijama mainstream medija snažno sazrijeva svijest o važnosti poštivanja djetetovih prava i posljedicama koje nepoštivanje može izazvati, dok istovremeno ne postoje jasna pravila i upute o postupanju. Urednici, osobito internetskih medija, potpuno su zbunjeni praksom i postupanjem regulatornih tijela jer ne mogu razlučiti što i kada smiju, a što ne smiju objaviti. Vode se rasprave o tome smije li se objaviti nezamućena fotografija lica osvajača medalje na informatičkoj olimpijadi, a bez rasprave se objavljuje privođenje 12-godišnjeg djeteta - jer mu se ne vidi lice i ne otkriva identitet.

No, nakladnici i vodstva redakcija u pravilu su inertni oko inicijative za izmjenu ovakve odredbe, čak i u sklopu rasprave o novom Zakonu o medijima, u kojem bi, sukladno prvim nacrtima, ova odredba trebala ostati nepromijenjena. Kao glavni razlog nameće se činjenica da Zakon ne propisuje novčane ni bilo kakve druge kazne za nepoštivanje ove odredbe. Jedini nakladnik koji je zasad pokrenuo postupak koji bi u konačnici mogao rezultirati postavljanjem jasnijih pravila jest Pametna kuća, nakladnik portala srednja.hr. Odvjetnica **Vesna Alaburiću** njihovo je ime pokrenula upravni spor u kojem dokazuje da upozorenje koje je Vijeće uputilo portalu zbog izvještavanja o 16-godišnjaku, žrtvi fizičkog napada, predstavlja protupravno postupanje jer je konkretna objava bila u izričitom javnom interesu i u izričitom interesu maloljetnika te stoga u potpunosti u skladu s međunarodnim konvencijama. S ovim će predmetom, najavljuje, ići do najviših instanci upravo kako bi slučaj poslužio za definiranje predmetne regulative.

2. Uvod

Definicija i povijesni pregled

Pravo na privatnost i zaštitu identiteta ljudsko je pravo čiji se obrisi i granice još uvijek bruse i doraduju u različitim aspektima života, osobito u svjetlu razvoja tehnologije i načina na koji komuniciramo i razmjenjujemo informacije.

Prvom cjelovitom definicijom prava na privatnost smatra se ona koju su 1891. godine postavili američki odvjetnici i dobri prijatelji **Samuel Warren** i budući ustavni sudac **Louis Brandeis** u eseju „Pravo na privatnost“. Warren je potjecao iz jedne od najbogatijih bostonskih obitelji i nerijetko je bio meta tračerskih kolumni, što ga je beskrajno nerviralo. Kad se oženio kćeri jednog senatora, svaki detalj s njihove svadbe objavljen je kao vruća roba u nacionalnim novinama. Iziritirani takvom praksom, Warren i Brandeis objavili su esej u kojem su privatnost, ukratko, definirali kao „*pravo čovjeka da ga se pusti na miru*“ te predložili i razradili prijedlog prema kojem bi pojedinci morali imati mogućnost pravnih postupanja protiv onih koji objavljuju ili koriste privatne činjenice o njima bez njihova znanja i dopuštenja ili protiv njihove volje. Već su tada najavili da će razvoj tehnologije dovesti do situacije da će „sve ono što se šapuće u ormaru biti razglašeno s krovova kuća“ protiv volje onih koji šapuće te su iznijeli stav da treba što prije postaviti jasna pravila, granice i sankcije.

Godinama su pravni praktičari i teoretičari raspravljali postoje li temelji za takvo što, a praksa se sporo mijenjala. Dobra je ilustracija tadašnjeg poimanja stvari slučaj obitelji tinejdžerice **Abigail Roberson** (17) iz Rochestera, koja je podnijela jednu od prvih tužbi za zaštitu privatnosti u SAD-u. Tinejdžerica je u fotografskoj radnji blizu svoje kuće dala izraditi portret, što je bilo jako moderno u to vrijeme, nakon što su fotografske usluge postale dostupnije građanima. Jednu od njezinih fotografija iz foto-studija je, bez njezina znanja, uzeo proizvođač brašna **Franklin Mills** i otisnuo je na 25.000 reklamnih plakata za brašno, pod motom „Flour of the Family“. Plakati su osvanuli u brojnim trgovinama, salonima i skladištima diljem zemlje, a djevojka je za to saznala kad su je prolaznici počeli prepoznavati na ulici i vikati za njom: Flour of the Family. Obitelj je, na temelju teza iznesenih u eseju „Pravo na privatnost“, pokrenula sudski postupak i tražila odštetu te nije odustajala sve do Ustavnog suda, koji je 1903. samo potvrdio ranije presude: proizvođač brašna ne mora djevojci platiti nikakvu odštetu jer se nije ogriješio ni o jednu postojeću pravnu odredbu niti je povrijedio bilo koje poznato propisano pravo. Djevojka nikad nije dobila ni centa, a proizvođač je mogao nesmetano nastaviti koristiti plakate s njezinim likom.

Od tog su vremena i mediji i marketing i samo pravo na privatnost - koje danas jamče ustavi većine zemalja u zapadnom svijetu - prevalili dug put. I dok su pravila u marketingu danas razmjerno jasna, medijski tretman privatnog i dalje ostaje živo tkivo koje se kontinuirano mijenja i redefinira. Razvojem interneta i, osobito, društvenih mreža, granica između privatnog i javnog postaje sve maglovitija. U nekim se slučajevima, kad je riječ o medijima, pila počinje okretati naopako pa se sve rjeđe definira kako zaštititi pojedinca od medija kad pojedinac želi da ga se „ostavi na miru“, a sve češće kada ga mediji moraju ostaviti na miru čak i kad on evidentno želi suprotno, odnosno što sve mediji ne smiju objaviti iako sam pojedinac to isto objavljuje i/ili jasno daje do znanja da želi da pojedine informacije budu objavljene.

Kad je riječ o zaštiti privatnosti i/ili identiteta djeteta, pravila su, opravdano, uvijek stroža i pozivaju na povećan oprez. Posljednjih se godina vodi vrlo živa rasprava o zaštiti djeteta kao konzumenta (a ne aktera) sadržaja, zaštiti maloljetnika na društvenim mrežama, o zaštiti od neovlaštenih objava, o zaštiti od nesvesnog stupanja u kontakt s raznim zločincima i prevarantima, o neovlaštenom korištenju

podataka djece kao i zaštiti od objave podataka i fotografija koje dobrovoljno objavljuju njihovi roditelji.

No, kad je riječ o postupanju klasičnih medija, tiskanih i elektroničkih, rasprava je mnogo manje dinamična i precizna, često se čini plošnom i površnom – gotovo zastarjelom - bez davanja suštinskih odgovora i promišljanja o postojećim praksama u kontekstu zaštite najboljeg interesa djeteta.

Hrvatski put

Još prije 30-ak godina o zaštiti privatnosti i identiteta, pa i dostojanstva osobe, u hrvatskim redakcijama govorilo se malo i rijetko. U poslijeratnom periodu objavljivani su podaci i fotografije tijela samoubojica, fotografije mrtvih tijela nakon prometnih nesreća, paparazzo-fotografije poznatih osoba u sasvim privatnim situacija koje ni u kojem smislu nisu bile predmet javnog interesa. O djeci se vodilo nešto više računa, no nisu bila pošteđena: novinari su objavljivali razgovore s djecom, tragali za djecom osuđenih kriminalaca i uzimali od njih izvještaje, objavljivali gdje žive ili idu u školu, prikupljali informacije o djeci, fotografirali ih, objavljivali materijale neovisno o kontekstu. Rasprave unutar redakcija obično su se vodile tek u ekstremnim slučajevima, poput slučajeva seksualno zlostavljane djece, čiji se identitet pokušavao barem formalno štititi.

Klatno je doista bilo na krajnjoj negativnoj točki i struka je toga postajala sve svjesnija.

Početak 2000-tih, promjenom političke klime, a osobito nakon podnošenja zahtjeva za punopravnim članstvom Hrvatske u EU, ljudska prava postaju ozbiljna tema u hrvatskom društvu, a pravo na zaštitu dostojanstva i privatnosti sve su češća točka na dnevnom redu redakcijskih kolegija.

Osnivanjem Ureda pravobraniteljice za djecu 2003. godine počinje se promišljeno definirati i postupanje prema djeci u različitim sferama života, osobito u medijskom prikazu i tretmanu. Iako su upute tadašnjeg pravobraniteljstva, nevladinog sektora i stručnjaka koji se bave djecom prije svega išle u smjeru obavezne zaštite dostojanstva djece, u medijskom se zakonodavstvu i praksi s godinama to pravo nekako poistovjetilo s pravom na zaštitu djetetova identiteta: ponekad čini da se cjelokupna zaštita prava djece u medijima svela isključivo na zaštitu djetetova identiteta.

Gdje smo danas: Slučaj Severina

Najčitaniji portal u državi objavio je 2004. godine screenshotove iz evidentno privatne snimke seksualnog odnosa pjevačice **Severine** i njezina partnera, koje su bez puno zadržke prenijeli gotovo svi elektronički i tiskani mediji u državi, a screenshotove su popratili tekstovima kojih se dio autora danas sigurno srami. Glavni urednik tog portala u svojem je autorskom objašnjenju naveo kako je „stava da je Severina (izvan sebe jer joj je ukradena i objavljena privatna snimka, op.a.) ovdje trebala odigrati *kulerskije* i čitavu priču iskoristiti sebi u prilog“.

„Svatko ko može se ševi, a blago onima koji uz to mogu pokazati ono što može Severina. Naš cilj je bila zajebancija u stilu "i mi imamo Paris Hilton". Da smo željeli preko noći utrostručiti posjetu, ponudili bismo snimku na download. A mi nismo prikazali niti bradavicu“, napisao je. Jasno je, bez dovođenja te činjenice u pitanje, poručio da su mogli bez većih problema objaviti i cijelu privatnu snimku za koju nisu tražili dopuštenje, koju nisu dobili od vlasnika, koja ni na koji način nije bila u javnom interesu ni interesu bilo kojeg od aktera.

Severinin partner sa snimke bio je u braku s drugom ženom. U medijima je objavljen čitav niz detalja o njegovoj obitelji, uključujući imena i dob djece koja su u to doba bila predškolskog i školskog uzrasta. Bez posljedica.

Relativno kratkih 15 godina kasnije ista pjevačica kažnjena je u nekoliko navrata vrlo visokim novčanim kaznama jer je povremeno objavljivala fotografije svojeg sina na društvenim mrežama – benigne slike s ljetovanja ili u igri ili za ručkom. Kažnjena je jer se njezin bivši partner, dječakov otac, s tim ne slaže, a sud je zaključio da bi eventualni komentari „koje bi netko od pratitelja mogao ostaviti ispod dječakove fotografije mogli negativno utjecati na njegov daljnji razvoj“. Dječak (12), čije ime svi znamo, ali ga nećemo spomenuti, već deset godina živi usred borbe za skrbništvo koju vode njegovi roditelji, a sud je nikako ne privodi kraju. Dječaku kojem su dosad - i zbog nedopustivo dugih sudskih postupaka - povrijeđena sva moguća prava iz domene zdravog razvoja i sigurnog odrastanja, sud je hitno zaštitio samo jedno pravo, ono na zaštitu identiteta. I to samo formalno: ako se zamagli dječakova fotografija – a mediji to bez iznimke čine, i to do neprepoznatljivosti, svaki put kad se dječak slučajno nađe na njoj – ili ako je objavljena dječakova fotografija s leđa, znači li to da čitatelj ili pratitelj neće znati tko je na fotografiji pa neće moći ostaviti zajedljiv komentar i tako „negativno utjecati na dječakov daljnji razvoj“?

Severinin slučaj ovdje je samo ilustracija vremena u kojem su novinari do jučer radili i u kojem rade danas. Je li aktualna praksa dobra, ispravna i u najboljem interesu djeteta? Ili je klatno opet otišlo predaleko, no ovaj put u suprotnom smjeru? Toliko daleko, da više ne štiti dobrobit djeteta već je zaštita identiteta postala sama sebi svrha, a u rukama vještih manipulatora i alat da se, pod prijetnjom sankcija za novinare i nakladnike, zataška nerad i inercija institucija jer se o maloljetnoj djeci ne smije izvještavati, čak ni kad je jedini cilj objava evidentna obrana njihovih temeljnih prava?

Je li vrijeme da klatno konačno smjestimo na sredinu, da postavimo jasna pravila postupanja na razini strukovnih udruga i zakonodavstva koja će se bazirati na najboljim europskim praksama i na zaštiti javnog interesa te najboljeg interesa djece?

Cjelovitim prikazom hrvatske i europske regulative, analizom recentnih slučajeva u kojima se mediji i/ili regulatori nisu najbolje snašli, pregledom relevantnih odluka Europskog suda za ljudska prava i u razgovorima s relevantnim sugovornicima (Ministarstvo kulture i medija, Agencija i Vijeće za elektroničke medije, Ured pravobraniteljice za djecu, Hrvatsko novinarsko društvo, odvjetnica specijalizirana za medijsko pravo) pokušat ćemo u ovom radu odgovoriti na ta pitanja, potaknuti javnu raspravu i, ako se to pokaže potrebnim, predložiti promjene.

3. Pregled regulative u Republici Hrvatskoj

Međunarodne konvencije

Zaštitu privatnosti i privatnog života, kako djece tako i odraslih osoba, prije svega jamči **Opća deklaracija o ljudskim pravima Ujedinjenih naroda**, koja u čl. 12 kaže kako „*nitko ne smije biti izvrnut samovoljnom miješanju u njegov privatni život, obitelj, dom ili prepisku, niti napadajima na njegovu čast i ugled. Svako ima pravo na zaštitu zakona protiv ovakvog miješanja ili napada*“. Deklaracija je donesena 1948. godine, a Hrvatska ju je 2009. godine prevela te objavila u „Narodnim novinama“.

Slijedi **Europska konvencija o ljudskim pravima** Vijeća Europe, koju je Hrvatska ratificirala 1997. Služi kao temelj djelovanja Europskog suda za ljudska prava, čije su presude obvezujuće za sve države potpisnice. U članku 8. Konvencija kaže kako „*svatko ima pravo na poštovanje svoga privatnog i obiteljskog života, doma i dopisivanja*“.

Kad je riječ o izričitoj zaštiti privatnosti i zabrani otkrivanja identiteta djeteta, najvažniji međunarodni dokument, kojeg je Hrvatska potpisnica, je **UN-ova Konvencija o pravima djeteta (CRC)**, koja u članku 16. jamči djeci pravo na privatnost gotovo na jednak način kao i Opća deklaracija o ljudskim pravima („*niti jedno dijete ne smije biti izloženo proizvoljnom ili nezakonitom miješanju u njegovu privatnost, obitelj, dom ili prepisku, niti nezakonitim napadima na njegovu čast i ugled. Dijete ima pravo na zakonsku zaštitu protiv takvog miješanja ili napada*“).

Opća deklaracija o ljudskim pravima ima primarno etičku dimenziju (nema formu ugovora niti je države potpisuju, iako se posljednjih desetljeća tretira kao da ima i pravnu snagu). Konvencija o pravima djeteta obvezuje da se svako djetetovo pravo „zakonski zaštiti“ u nacionalnim zakonima.

Ustav i Kazneni zakon

Na nacionalnoj razini, u Hrvatskoj, kao i većini europskih zemalja, pravo na privatnost jamči **Ustav** u čl. 35, koji propisuje da se „*svakome jamči štovanje i pravna zaštita njegova osobnog i obiteljskog života, dostojanstva, ugleda i časti*“.

Na sljedećoj razini zabranu narušavanja privatnosti djeteta propisuje Kazneni zakon:

Povreda privatnosti djeteta

Članak 178.

(1) Tko iznese ili pronese nešto iz osobnog ili obiteljskog života djeteta, protivno propisima objavi djetetovu fotografiju ili otkrije identitet djeteta, što je kod djeteta izazvalo uznemirenost, porugu vršnjaka ili drugih osoba ili je na drugi način ugrozilo dobrobit djeteta, kaznit će se kaznom zatvora do jedne godine.

(2) Tko djelo iz stavka 1. ovoga članka počini putem tiska, radija, televizije, računalnog sustava ili mreže, na javnom skupu ili na drugi način zbog čega je ono postalo pristupačno većem broju osoba, kaznit će se kaznom zatvora do dvije godine.

(3) Tko djelo iz stavka 1. i 2. ovoga članka počini kao službena osoba ili u obavljanju profesionalne djelatnosti, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.

Po ovoj kaznenoj odredbi, prema javno dostupnim podacima, rijetko se postupa protiv novinara. Zasad jedina poznata nepravomoćna presuda protiv novinara (koju je nadležni Županijski sud ukinuo i poslao slučaj na ponovno suđenje, o čemu će u nastavku još biti riječi) jest ona protiv **Ivice Marijačića**, vlasnika, direktora i glavnog urednika Hrvatskog tjednika iz Zadra te autora teksta objavljenog pod naslovom „Šokantna istina: Slučaj silovanja kod Zadra izmišljen“, uz koji je objavio fotografije maloljetnice, žrtve višestrukog silovanja i seksualnog zlostavljanja.

Kazneni zakon također jamči i zaštitu tajnosti sudskog postupka u kojem je dijete počinitelj ili je djelo počinjeno na štetu djeteta, i to na sljedeći način:

Povreda tajnosti postupka

Članak 307.

(1) Tko neovlašteno otkrije ono što je saznao u prethodnom kaznenom postupku, postupku pred sudom, prekršajnom postupku, upravnom postupku, postupku pred javnim bilježnikom ili stegovnom postupku, a što se na temelju zakona ili odluke utemeljene na zakonu smatra tajnom, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.

(2) Kaznom iz stavka 1. ovoga članka kaznit će se tko bez dozvole suda objavi tijekom postupka koji je po zakonu tajan ili je odlukom suda proglašen tajnim, ili tko bez dozvole suda objavi tijekom kaznenog postupka prema djetetu, kaznenog postupka za kazneno djelo počinjeno na štetu djeteta ili postupka u kojem se odlučuje o zaštiti prava i interesa djeteta ili objavi odluku u tom postupku.

Riječ je o članku Kaznenog zakona kojem bi, sukladno predloženim izmjenama, trebao biti dodan novi članak 307.a, poguban za novinare i za javni interes, a kojim bi se reguliralo da će "pravosudni dužnosnik ili državni službenik u pravosudnom tijelu, policijski službenik ili dužnosnik, okrivljenik, odvjetnik, odvjetnički vježbenik, svjedok, vještak, prevoditelj ili tumač koji tijekom prethodnog kaznenog postupka koji se na temelju zakona smatra nejavnim, neovlašteno otkrije sadržaj izvidne ili dokazne radnje, s ciljem da ga učini javno dostupnim kaznit će se kaznom zatvora do 3 godine", te da „počinjenje, pomaganje ili poticanje kaznenog djela iz stavka 1. ovoga članka ne može ostvariti onaj tko obavlja novinarski posao."

Istraživanje koje su proveli izvanredni profesor **Aleksandar Maršavelski** s Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i **Bruno Moslavac**, zamjenik županijskog državnog odvjetnika u Županijskom državnom odvjetništvu u Bjelovaru, za potrebe preglednog znanstvenog rada „Osvrt na Prijedlog Osme novele Kaznenog zakona“¹ pokazalo je da se zbog povrede postojećeg članka 307. u Hrvatskoj vrlo rijetko donose presude. U posljednjih deset godina (od 1. listopada 2013. do 1. listopada 2023.) ukupno je podneseno 190 kaznenih prijava, od kojih je 167 odbačeno. Doneseno je tek 13 presuda za 16 počinitelja, od kojih se tek tri odnose na slučajeve objave kaznenog postupka prema djetetu bez dozvole suda. Nije objavljeno o kojim je slučajevima riječ.

¹<https://hrcak.srce.hr/file/452240>, str. 323

Medijski zakoni

Na razini struke, tri zakona reguliraju pravo djeteta na privatnost i zaštitu identiteta. U prvom redu, to je **Zakon o medijima**, koji regulira medijsku djelatnost u najširem smislu te riječi, a u članku 16. propisuje:

4. Medijska načela i obveze

Članak 16.

(1) Mediji su dužni poštovati privatnost, dostojanstvo, ugled i čast građana, a osobito djece, mladeži i obitelji bez obzira na spol i spolno opredjeljenje. Zabranjuje se objavljivanje informacija kojima se otkriva identitet djeteta, ukoliko se time ugrožava dobrobit djeteta.

(2) Mediji su dužni poštovati pravo na zaštitu identiteta svjedoka i oštećenika kaznenih djela, i bez njihova znanja i pristanka ne smiju otkriti njihov identitet.

Ova zakonska odredba, koja je u Zakonu nepromijenjena od njegova donošenja 2004. godine, regulira zaštitu djeteta široko, bez preciznih uputa o postupanju u pojedinim vrstama izvještavanja, ali ostaje u okviru dobre međunarodne prakse te etičkih načela i smjernica jer je - kao i odredbe u Kaznenom zakonu - u zabrani otkrivanja identiteta izričita, no ograničava je na slučajeve koji ugrožavaju *dobrobit djeteta*, što znači da je otkrivanje identiteta dozvoljeno ako se njime štiti interes ili dobrobit samog djeteta. Također poštuje i volju djeteta i/ili njegovih skrbnika te u slučaju dionika kaznenih djela objavu identiteta uvjetuje njihovim pristankom.

Pokazalo se da je najveći minus ovog Zakona, koji je u nadležnosti Ministarstva kulture i medija, što ne propisuje konkretno tijelo koje bi nadziralo njegovu provedbu. Nije sasvim jasno propisana ni kazna za kršenje odredbi o zaštiti djece jer u prekršajnim odredbama Zakona (čl. 62) stoji da će se kaznom od 260 do 5300 eura kazniti „glavni urednik koji dozvoli objavu podataka koji mogu otkriti identitet svjedoka ili oštećenika kaznenog djela, suprotno članku 16. stavcima 1. i 2. ovoga Zakona“. Izrijekom se spominju samo svjedoci i oštećenici kaznenog djela, iako se stavak 1. spomenutog članka odnosi na privatnost građana i dobrobit djece. Isti Zakon u čl. 59 propisuje da će se nakladnik koji se ogriješi o čl. 16., st. 1. kazniti kaznom od 13.270 do 132.700 eura.

No, budući da nije propisano nadzorno tijelo koje bi poduzimalo radnje i izricalo kazne po službenoj dužnosti, jedina je mogućnost zaštite djece i kažnjavanja prekršitelja sukladno ovom Zakonu da roditelji ili skrbnici po privatnoj tužbi pokrenu prekršajni postupak, što, pokazuju podaci, vrlo rijetko čine.

Drugi zakon koji regulira medijski tretman djece je **Zakon o Hrvatskoj radioteleviziji** koji kaže:

Članak 6.

(1) U ostvarivanju programa, HRT je dužan:

– promicati nacionalne interese, pridonositi poštivanju i promicanju temeljnih ljudskih prava i sloboda, domoljublju, toleranciji, razumijevanju i poštivanju različitosti, demokratskih vrednota i institucija, civilnog društva, te unapređenju kulture javnoga dijaloga,

– poštivati privatnost, dostojanstvo, ugled i čast čovjeka i temeljna prava i slobode drugih, a osobito djece i mladih, kao i starijih i nemoćnih osoba.

(2) HRT je dužan postupno učiniti dostupnim svoje audiovizualne medijske usluge osobama s oštećenjem sluha i vida.

Zakon o HRT-u, dakle, još načelnije regulira zaštitu privatnosti djeteta. Zakon o HRT-u propisuje tko nadzire njegovu provedbu - riječ je o Vijeću za elektroničke medije – no ne propisuje kazne za kršenje članka 6.

Vijeće za elektroničke medije (VEM) je sedmeročlano regulatorno tijelo u području elektroničkih medija u Republici Hrvatskoj kojem među osnovnim zadaćama stoji i izricanje stegovnih mjera u slučaju nepoštivanja odredaba Zakona i podzakonskih akata i/ili podnošenje optužnih prijedloga. Predsjednika i članove Vijeća za elektroničke medije imenuje i razrješava Hrvatski sabor na prijedlog Vlade Republike Hrvatske. Predsjednik Vijeća ujedno je i ravnatelj Agencije za elektroničke medije. Mandat članova Vijeća je 5 godina te mogu biti ponovno imenovani.

Aktualni predsjednik Vijeća je **Josip Popovac**, koji je u posljednjih 25 godina obnašao dužnosti v.d. glavnog ravnatelja HRT-a, predsjednika Uprave te kuće, glavnog producenta HTV-a i druge funkcije, a zamjenik predsjednika je **Robert Tomljenović**, novinar i urednik s bogatim iskustvom na radiju i televiziji (Radio 101, glavni urednik informativnog programa na Obiteljskom radiju, jedan od utemeljitelja nagrađivanih Vijesti CCN-a, dopisnik BBC-a, prvi glavni urednik informativnog programa RTL-a itd.). Članice i članovi vijeća su **Katja Kušec**, dugogodišnja novinarka i urednica u Informativnom programu HTV-a, zatim **Anita Malenica**, politička novinarka s višegodišnjim iskustvom, prije svega u Slobodnoj Dalmaciji i Večernjem listu, **Davor Marić**, koji je među ostalim bio zamjenik glavnog urednika Slobodne Dalmacije, suvlasnik i glavni urednik Radio Dalmacije, rukovoditelj HRT-ovog Centra Split itd., **Željko Topić**, bivši ravnatelj Državnog zavoda za intelektualno vlasništvo i glumac **Mladen Čutura**, bivši savjetnik u Uredu predsjednika RH Franje Tuđmana, generalni konzul RH u Mississaugi, Kanada, te pročelnik za kulturu Grada Zagreba.

Vijeće bi trebalo biti neovisno tijelo, no o neovisnosti nema govora sve dok članove imenuju Vlada i Sabor, odnosno politika. Struka je u više navrata tražila depolitizaciju tog izrazito važnog tijela (čije su ovlasti nemjerljivo šire od nadziranja zaštite identiteta djece u medijima), no svaki je put odbijen prijedlog Hrvatskog novinarskog društva da barem dva člana (dakle, debelu manjinu) bira struka.

Vijeće nadzire provedbu trećeg medijskog zakona, **Zakona o elektroničkim medijima**. Taj Zakon u svojem tekstu ne spominje riječ „privatnost“, ni u kontekstu odraslih osoba ni u kontekstu djece, kao što ne spominje ni osnovna medijska načela ni termin „dobrobit djeteta“. Zaštitu identiteta djeteta propisuje samo u kontekstu nasilnih slučajeva. Iako je ovakva odredba imala intenciju maksimalno zaštititi djecu i maloljetnike od objava i napisa koji bi bili protivni njihovoj volji, volji njihovih skrbnika i/ili njihovom najboljem interesu, zbog krajnje formalističke primjene prometnula se u najsporniju odredbu u hrvatskoj regulativi vezanoj za zaštitu privatnosti i identiteta djece u medijima. Riječ je odredbi koja se u Zakonu nalazi od njegova donošenja 2009. godina i koja od tada nije mijenjana.

Članak 24.

(5) Nije dopušteno objavljivanje informacije kojom se otkriva identitet djeteta do 18. godine života uključenog u slučajeve bilo kojeg oblika nasilja, bez obzira je li svjedok, žrtva ili počinitelj ili je dijete pokušalo ili izvršilo samoubojstvo, a niti iznositi pojedinosti iz djetetovih obiteljskih odnosa i privatnog života.

Zabrana objave identiteta bilo kojeg aktera uključenog u slučajeve bilo kojeg oblika nasilja propisana je bez iznimke pa se identitet ne smije otkriti ni ako je objava u javnom interesu ni ako je evidentno na dobrobit djeteta, pa čak ni kad bi objava značila izravnu zaštitu djetetova života ili zdravlja. Riječ je o odredbi koja je presedanska u okvirima EU te je upitna ne samo s pozicije dječjih prava već i u kontekstu pravnih normi jer se, ističu pravnici, samo dva prava smiju propisati apsolutno i bez iznimke: pravo na život i pravo na izostanak mučenja. Sva ostala prava moraju predviđati iznimku.

Uz to, ova odredba Zakona o elektroničkim medijima je u suprotnosti s odredbom o zaštiti identiteta djeteta u temeljnom Zakonu o medijima: dok Zakon o medijima propisuje da se „zabranjuje objavljivanje informacija kojima se otkriva identitet djeteta, *ukoliko se time ugrožava dobrobit djeteta*“, Zakon o elektroničkim medijima ne uzima u obzir kriterij dobrobiti djeteta te u potpunosti i beziznimno zabranjuje izravno i neizravno otkrivanje djetetova identiteta u slučajevima nasilja. Budući da je Zakon o medijima jedini nadležni zakon za tiskane medije, ovakva kolizija propisa dovodi do različitih pravila za tiskane i elektroničke medije pa je tiskanima dozvoljeno što elektroničkima nije. Takav regulatorni okvir u praksi dovodi do besmislenih apsurdna, osobito kod nakladnika koji imaju i tiskana i internetska izdanja te se isti nakladnik nalazi u situaciji da nije povrijedio ni jedan propis ni smjernicu objavom određenog teksta i/ili fotografije u tiskanim izdanjima, dok ga se kažnjava za objavu istog teksta/fotografije na web-portal².

Na jednak način to je pravo regulirano i u podzakonskom aktu, odnosno Pravilniku o zaštiti maloljetnika u elektroničkim medijima, u kojem je u članku 20. također propisano da „*nije dopušteno objavljivanje informacije kojom se otkriva identitet djeteta do 18. godine života uključenog u slučajeve bilo kojeg oblika nasilja, bez obzira je li svjedok, žrtva ili počinitelj ili je dijete pokušalo ili izvršilo samoubojstvo, a niti iznositi pojedinosti iz djetetovih obiteljskih odnosa i privatnog života*“, a u čl. 21., st. 3. da se „*u objavi informacije o slučajevima bilo kojeg oblika nasilja, bez obzira je li dijete svjedok, žrtva ili počinitelj ili je dijete pokušalo ili izvršilo samoubojstvo, njegov identitet uvijek mora zaštititi zamagljenom, kvantiziranom ili maskiranom slikom i moduliranim tonom tako da se maloljetnik ne može prepoznati*“.

²vidi Slučaj Dugo Selo, str. 36

Etičke i stručne smjernice

Glavne etičke smjernice novinara u Hrvatskoj sadržane su u **Kodeksu časti hrvatskih novinara**, koji je donijela krovna strukovna udruga Hrvatsko novinarsko društvo (HND), a čiju provedbu nadzire Vijeće časti HND-a. Kodeks zaštitu djece spominje u sljedeća tri članka:

16. Vijesti o samoubojstvima i pokušajima samoubojstava se ne naglašavaju te ih treba svesti na najmanju moguću mjeru, uz poseban obzir kad je riječ o djeci. Potrebno je pridržavati se stručnih smjernica za izvještavanje o samoubojstvima.

19. Novinar ne smije intervjuirati niti fotografirati dijete (do 14 godina) bez njegovog pristanka i bez nazočnosti i pristanka roditelja ili druge odrasle osobe odgovorne za dijete. Ako takav pristanak i postoji, nedopustivo je intervjuiranje ili fotografiranje djeteta kojim bi mogla biti ugrožena njegova dobrobit. Isto vrijedi i za bilo koji drugi postupak kojim se izravno ili neizravno otkriva identitet djeteta. Dobrobit djeteta nadređena je javnom interesu.

20. Novinar ne smije otkriti identitet djeteta ili maloljetnika uključenog u slučajeve seksualnog zlostavljanja ili bilo kojeg drugog oblika nasilja ili kaznenog djela, bez obzira je li dijete ili maloljetnik svjedok, žrtva, osumnjičenik ili okrivljenik. Medijski prilozi o takvim slučajevima ne smiju omogućiti identifikaciju djeteta ili maloljetnika. Identitet djeteta ili maloljetnika dopušteno je otkriti samo iznimno, kada je to u javnom interesu i ne ugrožava dobrobit djeteta ili maloljetnika, te uz pristanak roditelja ili skrbnika djeteta ili maloljetnika, ili kada to radi dobrobiti djeteta traže državna tijela.

Ovo je jedini akt u Hrvatskoj koji spominje dva preduvjeta koji su se ključni u regulativi i praksi drugih europskih zemalja kad je riječ o tretmanu djece kao aktera u medijima: dobrobit djeteta te pristanak roditelja. Također, uzima u obzir *dob djeteta*, što je izrazito važno, te pravo djeteta starijeg od 14 godina da dopusti ili uskrati pristanak za fotografiranje ili medijski intervju jer je pravo djeteta na javno izražavanje također jedno od djetetovih prava iz Konvencije o pravima djeteta, koje dio nacionalnih zakonskih akata, čini se, ne uzimaju u obzir.

I Kodeks zabranjuje otkrivanje identiteta djeteta uključenog u slučajeve nasilja, bez obzira je li dijete žrtva, počinitelj ili svjedok. No, za razliku od Zakona o elektroničkim medijima, Kodeks predviđa iznimke: kada je to u *javnom interesu i ne ugrožava dobrobit djeteta* ili maloljetnika, te uz *pristanak roditelja* ili skrbnika djeteta ili maloljetnika, ili kada to radi dobrobiti djeteta *traže državna tijela*.

Provedbu Kodeksa nadzire Novinarsko vijeće časti, „jedino tijelo samoregulacije medijskog prostora u Hrvatskoj koje djeluje u okviru Hrvatskog novinarskog društva (HND) od njegova osnutka, 18. prosinca 1910. godine“, kako stoji na službenim stranicama. Vijeće čini 11 članova koje bira Skupština HND-a iz svojih redova, a prilikom izbora posebno se vodi računa o iskustvu kandidata i zastupljenosti različitih medija i sredina.

Glavni je nedostatak ovakve samoregulacije činjenica da članstvo u HND-u nije obavezno za obavljanje novinarskog posla, a Vijeće časti na raspolaganju ima samo mjere za postupanje prema članovima HND-a jer je najteža sankcija koju može izreći - isključenje iz HND-a.

Vijeće časti, prema izvješćima koja su nam dostavili, posljednjih godina razmjerno rijetko prima prijave vezane uz kršenje prava djece. U 2023. godini je tako zaprimilo dvije prijave i u obje donijelo odluke o povredi univerzalnih novinarskih načela. Prva³ se odnosila na tekst pod naslovom *Djevojčica*

³<https://www.hnd.hr/pravobraniteljica-za-djecu-vs-24sata>

(12) *rodila bebu i bacila je u grmlje ispod mosta*, objavljen u dnevniku **24 sata**, koji je bio popraćen fotografijom novorođenčeta umotanog u plahtu, a druga⁴ na čak 71 tekst objavljen na portalu **narod.hr**. Riječ je o nizu tekstova u kojima se autori bave izvještavanjem o hrvatskim građanima koji su bili pritvoreni u Zambiji zbog sumnje na trgovinu djecom. Analiza Vijeća časti pokazala je da je glavni cilj tih tekstova bila difamacija jednog od pritvorenika koji je transrodna osoba. „S aspekta uvriježenih etičkih i profesionalnih maksima novinarske struke, prijavljena serija tekstova rijedak je primjer anti novinarstva. Riječ je zapravo o huškačkoj kampanji, koja je pod krinkom novinarstva i brige za posvojenu djecu ponajviše težila narušiti ugled i dostojanstvo jedne trans osobe i posredno putem poluinformacija, dezinformacija i neistina dovesti u pitanje pravo cijele trans zajednice u Hrvatskoj na dostojanstven život“, jednoglasno je zaključilo Vijeće časti. Nitko od opomenutih nije bio član HND-a.

U periodu od 2019. godine naovamo godišnje se donosilo između dvije i šest odluka zbog kršenja prava djeteta u medijima. U pravilu se radilo o nečlanovima HND-a.

Univerzalna načela o izvještavanju o djeci donio je i **UNICEF** te bi **Etičke smjernice za izvještavanje o djeci**⁵ trebale biti nezaobilazan alat svakog novinara, ali i smjerokaz za nacionalne zakonodavce te regulatorna i samoregulatorna tijela.

U osnovnim načelima ove Smjernice vode se principom Do Not Any Harm (*Ne čini nikakvo zlo*) te detaljno navode kako razgovarati s djecom i njihovim roditeljima. Kad je riječ o zaštiti identiteta, Smjernice kažu sljedeće:

1. Nemojte dodatno obilježavati niti jedno dijete; izbjegavajte svrstavanje ili opise koji dijete izlažu odmazdi – uključujući dodatnu fizičku ili psihičku patnju, ili doživotno zlostavljanje, diskriminaciju ili odbacivanje od strane njegove lokalne zajednice.

2. Djetetovu priču ili sliku uvijek stavljajte u točan kontekst.

3. Uvijek promijenite ime i zamutite lik svakog djeteta za koje je utvrđeno da je:

- a. žrtva seksualnog zlostavljanja ili iskorištavanja,*
- b. počinitelj fizičkog ili seksualnog zlostavljanja,*
- c. HIV pozitivno, ili dijete oboljelo od AIDS-a, osim ako dijete, roditelj ili staratelj potpuno svjesno daju suglasnost,*
- d. optuženo ili osuđeno za zločin.*

....

5. U određenim slučajevima korištenje djetetova identiteta – njegovog imena i/ili prepoznatljive slike – u njegovom je najboljem interesu. Međutim, i kada se djetetov identitet koristi, ipak ga se mora zaštititi od patnje i podržati ga u slučaju bilo kakvog obilježavanja ili odmazde. Neki su primjeri ovakvih posebnih slučajeva:

- a. kada dijete stupi u kontakt s izvjestiteljem u želji ostvarivanja svoga prava na slobodu izražavanja i prava da se čuje njegovo mišljenje.*
- b. kada je dijete dio neke tekuće kampanje ili društvenog pokreta te želi biti prepoznato kao takvo.*
- c. kada je dijete uključeno u psihosocijalni program te je javno predstavljano imenom i likom dio njegovog zdravog razvoja.*

⁴<https://www.hnd.hr/vajagic-vs-narod>

⁵<https://www.unicef.org/eca/media/ethical-guidelines>

6. *Potvrdite točnost onoga što dijete ima za reći, bilo u razgovoru s drugom djecom ili nekom odraslom osobom, a najbolje i s jednim i s drugima.*

7. *Kada niste sigurni je li dijete u opasnosti, izvješćujte o općim prilikama u kojima djeca žive umjesto o pojedinome djetetu, bez obzira koliko je priča vrijedna kao vijest.*

Pravobraniteljica za djecu **Helena Pirnat Dragičević** i Vijeće za elektroničke medije također povremeno izdaju dodatne smjernice ili javna upozorenja, najčešće vezano za pojedine konkretne slučajeve. Posljednje priopćenje te vrste objavila je pravobraniteljica u jeku izvještavanja o odluci Vrhovnog suda kojom je poništena presuda o skrbništvu nad djetetom pjevačice **Severine** i poduzetnika **Milana Popovića**.

„Naglašavamo kako činjenicu da je netko sam svojevolumeno objavio podatke o svojoj djeci na svojim profilima na javno dostupnim društvenim mrežama novinari najčešće tumače kao prešutni pristanak za objavu u medijima. Međutim, i u tim situacijama, pa i onima u kojima se roditelji izravno obraćaju medijima podastirući činjenice iz privatnog života djeteta, treba imati na umu Kodeks časti hrvatskih novinara i voditi računa o dobrobiti i zaštiti dostojanstva djece“, stoji, među ostalim, u priopćenju.

Istim povodom reagiralo je i **Vijeće za elektroničke medije**, koje je pozvalo *„medijske i druge javne dionike da svoja izvještavanja prilagode potrebama zaštite privatnosti i dobrobiti maloljetnika, izbjegavanje iznošenja detalja iz privatnog života i obiteljskih odnosa maloljetnika i obitelji“*.

4. Pregled nacionalne regulative i prakse u pojedinim državama EU

Uvod i metodologija

Da bismo hrvatsku regulativu prava djeteta na zaštitu privatnosti i identiteta u medijima mogli adekvatno validirati, bilo je potrebno staviti je u komparativne okvire s regulativama drugih zemalja Europske unije. Cilj je bio prikupiti regulativu i praksu što većeg broja država članica EU, no na naš upitnik, i nakon nekoliko krugova slanja požurnica i dodatnih telefonskih poziva, odgovorilo je njih manje od pola.

Početkom ljeta 2023. godine uputili smo jedinstveni upitnik⁶ na više od 100 adresa diljem Europske unije – na mailove svih novinarskih društava i cehovskih sindikata koje smo našli na službenim stranicama, zatim adrese pravobraniteljstava za djecu, pučkih pravobranitelja te pravobranitelja za medije u državama koje imaju takvu instituciju, regulatornih tijela poput Vijeća za medije te državnih tijela, poput ministarstava zaduženih za medije.

Tijekom ljeta odaziv je bio izrazito loš – znakovito, odgovorile su isključivo sjevernoeuropske države - te smo u rujnu ponovili cijeli postupak i dodali još mogućih adresa, a posljednji krug podsjetnika poslali smo u studenome 2023. U narednim krugovima slanja upitnika odaziv se nešto povećao, ali se konačan broj zemalja iz kojih su stigli upotrebljivi odgovori zaustavio na 11.

Naknadnom analizom zaključujem da je upitnik bio preopširan te da je za pružanje kvalitetnih odgovora bilo potrebno više sati rada, što je sasvim sigurno mnoge moguće sugovornike odbilo od upuštanja u taj posao (neki su nam iskreno odgovorili da za to nemaju vremena, neki su poslali samo linkove za koje su mislili da su korisni bez popratnog teksta, neki su nazvali telefonom kako bi skratili vrijeme potrebno za odgovore, a neki se naprosto nisu javili, iako smo od mnogih primili automatske odgovore da su zaprimili naš upit). Rijetki su odgovorili u potpunosti, zbog čega je vjerodostojan prikaz regulative i prakse pojedinih država zahtijevao još brojne sate istraživanja i provjeravanja.

No, s obzirom na to da su pregledom obuhvaćene države iz različitih dijelova EU (sjeverna Europa, postsocijalističke zemlje, Njemačka i Italija koje su Hrvatskoj uvijek zanimljive za usporedbu, susjedna Slovenija s istim legislativnim nasljeđem kao i Hrvatska itd.), čini nam se da pregled pruža dovoljno kvalitetan uvid u različite regulative i prakse i čini dobar temelj za pozicioniranje hrvatskog sustava.

---

⁶cjeloviti upitnik nalazi se u Prilogu

SLOVENIJA

Slovenski sustav zaštite privatnosti djeteta u medijima najbliži je hrvatskom sustavu kad je riječ o formi, no sadržajno se ova dva sustava značajno razlikuju.

Zaštitu privatnosti djeteta u medijima u Sloveniji, osim Ustava i međunarodnih dokumenata poput Konvencije o pravima djeteta, prije svega štiti **Zakon o audiovizualnim medijskim uslugama**, kojeg su se dužni pridržavati svi mediji upisani u upisnik medija bez obzira na oblik prikazivanja sadržaja - jednaka se pravila odnose i na tiskane i na elektronske medije, tumači **Nataša Kuzmič**, savjetnica pučke pravobraniteljice Republike Slovenije. Temeljna etička pravila za novinare određuje slovenski **Kodeks novinara**, a Ured pučke pravobraniteljice je izdao i posebne **Smjernice o izvještavanju o djeci**, kojih se novinari, kaže Kuzmič, većinom drže.

Zakonski temelj je Zakon o audiovizualnim medijskim uslugama, a na zaštitu privatnosti djece u medijima odnosi se članak 10.

Članak 10

- (1) Djeci i maloljetnicima jamči se posebna zaštita prema ovom Zakonu. Interesi djece i maloljetnika imaju prednost nad svim drugim pravima i prosudbama.*
- (2) Zabranjeno je štetiti tjelesnom, psihičkom ili moralnom razvoju djece i maloljetnika putem audiovizualnih medijskih usluga.*
- (3) Niti jedno dijete ili maloljetnik ne smije biti izložen samovoljnom ili nezakonitom miješanju u njegov privatni život, obitelj ili dom, niti nezakonitim napadima na njegovu čast i ugled putem audiovizualnih medijskih usluga.*

U slovenskoj je regulativi, dakle, i za tiskane i za audiovizualne medije prvo i glavno mjerilo najbolji interes, odnosno *dobrobit djeteta*, koji se u regulativi nadležnoj za audiovizualne medije u Hrvatskoj ne spominje. Slovenski Zakon štiti privatnost djece i maloljetnike u svim slučajevima te izrijeком ne spominje odnos prema djeci koja su na bilo koji način uključena u nasilna kaznena djela. Za razliku od hrvatskog propisa, slovenski Zakon propisuje i kazne za kršenje 3. stavka ovog članka te kaže:

Članak 43.

- (1) Novčanom kaznom od 6.000 do 60.000 eura kaznit će se za prekršaj pravna osoba ako:*
- ...
- 2. putem audiovizualne medijske usluge izloži dijete ili maloljetnika samovoljnom ili nezakonitom miješanju u njegov privatni život, obitelj ili dom ili nezakonitim napadima na njegovu čast i ugled (članak 10. stavak treći);*

Provedbu Zakona o audiovizualnim medijima provodi Agencija za komunikacijska omrežja i usluge Republike Slovenije.

Slovenski Novinarski kodeks, čiju provedbu nadzire Novinarski časni sud, propisuje da novinar „*mora pokazivati posebnu obzirnost prilikom prikupljanja informacija, izvještavanja i objave fotografija te prilikom prenošenja izjava o djeci i maloljetnicima, o osobama koje su pretrpjele nesreću ili obiteljsku tragediju, o osobama s poteškoćama u tjelesnom ili psihičkom razvoju te o drugim ranjivim skupinama*“.

Smjernice za izvještavanje o djeci, koje je izdao Ured pučke pravobraniteljice, nalaže novinarima da su dužni u svojem poslu uvijek se voditi najboljim djetetovim interesom, a *osobito paziti da objava osobnih podataka djeteta ne bi djetetu ili njegovoj obitelji nanijela štetu*. Bez obzira ima li dozvolu roditelja za objavu ili ne, novinar i nakladnik i dalje su odgovorni i dužni voditi računa o tome je li objava na korist djeteta.

Smjernice se posebno pozivaju na izvještavanje o djeci u „osjetljivim životnim situacijama“ te propisuju da „*izvještavajući o nasilju, seksualnom zlostavljanju, samoubojstvima, nesrećama s tragičnim ishodom, obiteljskim tragedijama i drugim okolnostima čije bi se razotkrivanje dugoročno odrazilo na život djeteta i utjecalo na razvoj njegove osobnosti, novinari:*

- *ne objavljuju djetetove osobne i druge podatke (nazive škola, vrtića i drugih srodnih ustanova) koji bi omogućili otkrivanje identiteta djeteta;*
- *ne objavljuju podatke o roditeljima, skrbnicima i drugim sudionicima čime bi se dijete moglo identificirati;*
- *objavom fotografija i drugog zvučnog i vizualnog materijala ne otkrivaju identitet djeteta“.*

Ključno je i u ovom dijelu propisa voditi interesom djeteta te je objava i dalje ograničena „*okolnostima čije bi se razotkrivanje dugoročno odrazilo na život djeteta i utjecalo na razvoj njegove osobnosti*“. Smjernice također propisuju da „*kada novinari izvještavaju o djeci, sudionicima u sudskim ili drugim postupcima (postupci o kontaktima djece s roditeljima, brakorazvodni postupci, savjetodavni, terapijski, medicinski, socijalni, pretkazneni i dr.), moraju voditi računa o najboljem interesu djeteta*“.

Kad je riječ o javnom interesu, Kodeks propisuje da su novinari i urednici prije svake objave podataka o djeci dužni provesti test razmjernosti na sljedeći način:

Test razmjernosti

Pri ocjeni ima li pravo javnosti na informaciju prednost pred pravom djeteta na privatnost, novinari se koriste testom razmjernosti:

- 1) Je li miješanje u pravo djeteta na privatnost nužno kako bi javnost bila obaviještena o događaju?*
- 2) Je li zadiranje u privatnost djeteta jedini mogući način informiranja javnosti o događaju?*
- 3) Hoće li javna korist od objave biti veća od štete nanesene djetetu zadiranjem u privatnost?*

Sva tri uvjeta moraju biti ispunjena.

U Uredu pučke pravobraniteljice smatraju da je ovakvo zakonodavstvo, zajedno s Kodeksom novinara i posebnim Smjernicama, zadovoljavajuće i dovoljno jasno da ga novinari i urednici bez problema mogu adekvatno primjenjivati.

Naglasak je na dobrobiti djeteta i u redakcijama se odlučuje od slučaja do slučaja, a što je dijete starije, to njegov stav i mišljenje te informirani pristanak imaju sve veću težinu. Roditeljski pristanak nije ključan, ali je itekako važan.

- Prava u ime maloljetnog djeteta u pravilu ostvaruju njegovi roditelji. Oni također prosuđuju što je dobro za dijete, a što nije. U tome imaju relativno odriješene ruke, iako su ograničeni činjenicom da ne smiju ugroziti dijete. U slučajevima kada su djeca ugrožena, država može (mora) intervenirati svojim aparatom i zaštititi dijete. No, kod uplitanja države u obitelj treba biti jako oprezan – smatraju u Uredu pučke pravobraniteljice Republike Slovenije, koji se, ističu, posljednjih 20-ak godina intenzivno bavi pitanjem zaštite privatnosti djece u medijima te na internetu, prije svega na društvenim mrežama. Dužnost roditelja da osiguraju dobrobit djeteta i njegov pravilan razvoj uključuje i zabranu ponašanja roditelja koje društvo i struka prepoznaju kao štetna za dijete, dodaju.

Izlaganje djeteta u javnosti, nastavljaju, svakako ima posljedice za dijete. One mogu biti negativne kao i pozitivne, no ne mogu se svi slučajevi predvidjeti, jer će ovisiti i o kontekstu u budućnosti.

- Postojeće zakonodavstvo ne predstavlja nikakve prepreke za jamčenje prava djeteta u području zaštite njihove privatnosti. Izuzetno detaljna regulacija u zakonu može donijeti više štete nego koristi – zaključuju u Uredu pučke pravobraniteljice.

NJEMAČKA

Njemačka nema federalni zakon koji na razini cijele države jedinstveno regulira djelovanje medija već se regulativa donosi na razini pojedinih saveznih država. No i ti se regionalni zakoni, prema dostupnim podacima, ne bave novinarskom etikom niti propisuju pravila struke, već reguliraju vlasništvo nad medijima, jamče neovisnost medija itd.

Kad je riječ o djeci i maloljetnicima, na federalnoj razini postoji vrlo važan dokument nazvan **Međudržavni ugovor o zaštiti maloljetnika u medijima** (*Jugendmedienschutz-Staatsvertrag*), koji potpisuju i nakladnici, no on se bavi zaštitom djece i maloljetnika od neprimjerenog sadržaja i agresivnog oglašavanja kojem bi mogli biti izloženi u medijima, a ne bavi se prihvatljivim i neprihvatljivim prikazom djece kao objekta u medijima.

- Naša je odgovornost isključivo zaštita djece kao konzumenata, a ne aktera u medijima - izvijestio nas je **Mirko Vossen**, voditelj Odjela za medijsku politiku mladih Komisije za zaštitu djece i mladih u medijima (*Kommission für Jugendmedienschutz, KJM*), tijela zaduženog za nadzor provedbe Međudržavnog ugovora o zaštiti maloljetnika u medijima.

Stoga je ključni dokument koji diktira temeljna pravila novinarske struke i vrijedi u svim saveznm zemljama **Novinarski kodeks**⁷, čiju provedbu na federalnoj razini prati nezavisno i dobrovoljno samoregulacijsko tijelo Vijeće za tisak (*Presserat*). Ono je nadležno za tiskane medije, njihova online izdanja i online medije, dok je za TV i radio nadležno nekoliko različitih tijela, ovisno o tome je li riječ o privatnim ili javnim medijima.

Njemački Novinarski kodeks razmjerno je opsežan i prilično detaljan skup pravila i temeljnih načela novinarstva te preciznih odredbi o pojedinim područjima djelovanja, podijeljen u 16 područja (poštivanje istinitosti i ljudskog dostojanstva, pravila istraživačkog novinarstva, pravo na zaštitu izvora, odvojenost novinarskog od oglašivačkog sadržaja, pravila izvještavanja tijekom izbora itd.).

Na djecu se primjenjuju sva etička načela koja su propisana i za odrasle, a zaštita djetetova identiteta izrijeckom je regulirana u 8. poglavlju, naslovljenom Zaštita osobnosti, koje, između ostalog, regulira i izvještavanje o kriminalnim događanjima, o zdravstvenom stanju pojedinaca, samoubojstvima itd. Smjernica 8.3 glasi:

Djeca i mladi

Osobito kada je riječ o izvještavanju o kaznenim djelima i nesrećama, u pravilu nije dopušteno identificiranje djece i mladih prije navršene 18. godine.

Vijeće za tisak kao nadzorno tijelo Kodeksa ističe kako je svoj stav o zaštiti djetetova prava na privatnost jasno formiralo u odlukama donesenim proteklih godina. Prema podacima koje su nam dostavili, ovo se tijelo u pravilu bavilo evidentnim slučajevima povrede djetetovih prava te slučajevima koji su izazvali posebne reakcije u javnosti i/ili načinima izvještavanja o tragedijama (upravo je izvještavanje o tragedijama, pokazuje naša analiza, posljednjih godina najčešći predmet odlučivanja regulatornih tijela u državama u kojima se medijska etika bazira na samoregulaciji,

⁷<https://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/mars/source/resources/references/others/42%20-%20German%20Press%20Code%20-%20DP%202007.pdf>

odnosno državama koje nemaju posebne medijske zakone već im je temeljni dokument novinarski kodeks).

- Iako je dobrobit djeteta u većini slučajeva iznad javnog interesa, ističemo da odluke uvijek donosimo od slučaja do slučaja. Na primjer, u slučaju spašavanja četvero djece u kolumbijskoj džungli prije nekoliko mjeseci, odbacili smo pritužbu u vezi s prepoznatljivim prikazom spašene djece. U ovom slučaju prevagnuo je javni interes oko njihova spašavanja. Osim toga, djeca prijavom nisu po drugi put postala žrtvama niti im je, prema našem tumačenju, povrijeđeno dostojanstvo - ističe **Sonja Volkmann-Schluck** iz Odjela za odnose s javnošću Vijeća za medije,

Osobito važnom ističe odluku koju su donijeli 2021. godine, kad je otkriven identitet petogodišnjeg dječaka koji je jedini preživio pad žičare kod jezera Maggiore u Italiji, prilikom koje je poginulo 14 ljudi.

- Zbog objave dječakove fotografije izrekli smo dva ukora, što je naša najteža kazna. Ukori su izrečeni tiskanom izdanju novina **Bild** i njihovom internetskom izdanju - kaže Sonja Volkmann-Schluck.

U objašnjenju odluke o izricanju ukora Vijeće je navelo:

„Redakcija je objavila nezamagljene obiteljske fotografije na kojima se vidi preživjeli dječak s poginulim roditeljima i bratom. Navod ispod nekih fotografija o tome da ih je prije toga objavila dječakova obitelj nije dovoljan kriterij da ga Vijeće za tisak uvaži kao primjeren razlog. Bez obzira na eventualni pristanak rodbine, redakcija je trebala voditi računa o interesima djeteta i obitelji unesrećenih koje su mediji dužni zaštititi. Uredništvo je time prekršilo nekoliko odrednica Novinarskog kodeksa: obavezu zaštite žrtava prema odjeljku 8., smjernici 8.2 (*Žrtve imaju pravo na posebnu zaštitu identiteta. Saznanje o identitetu žrtve je načelno irelevantno za razumijevanje nesreće, katastrofe ili zločina. Objava imena i fotografije žrtve je dopušteno samo ako je žrtva odnosno njezina rodbina ili druge ovlaštene osobe dale izričitu suglasnost ili ako je žrtva javna osoba*), obvezu zaštite djece sukladno smjernici 8.3., a u naslovu *“Eitan (5) još ne zna da mu je obitelj mrtva”* Vijeće prepoznaje izvješćivanje bez poštovanja prema patnji žrtve i rodbine, koje propisuje Odjeljak 11, Smjernica 11.3 (*Granica prihvatljivosti u izvještavanju o nesrećama i katastrofama je poštovanje patnje žrtava i osjećaja članova njihove obitelji. Njihov prikaz u medijima ne smije biti razlog za novu patnju i traumu za žrtve nesreće*). Na temelju navedenog, Vijeće za tisak prijavu je ocijenio povredom dostojanstva preživjelog djeteta“.

Bild i Bild.de kažnjeni su i zbog objave fotografije na kojoj je preživjeli dječak fotografiran sa svojim pradjedom nekoliko minuta prije nesreće, ispod naslova *“Posljednja fotografija iz gondole smrti”*.

ITALIJA

Predstavnici talijanskih novinarskih organizacija te tijela koja su zadužena za zaštitu osobnih podataka i nadzor medija nisu odgovorili na upitnik koji smo im poslali u više navrata.

No, sudeći prema javno dostupnim izvorima, Italija ima vrlo razrađenu i vrlo rigoroznu legislativu vezanu za zaštitu privatnosti djece u medijima, kao i već uhodanu praksu u tom području.

Dvije talijanske profesionalne novinarske udruge (*Federazione Nazionale Stampa Italiana* i *Consiglio Nazionale Ordine dei Giornalisti*) u suradnji s Plavim telefonom (*Telefono azzurro*) donijele su još 1990. godine profesionalni protokol za postupanje s informacijama koje se odnose na djecu, nazvan **Carta di Treviso**⁸, koji je postao temeljni dokument u donošenju novinarskih kodeksa te državnih zakona. Dokument je tijekom godina dorađivan i dopunjavan u skladu s novim izazovima, prije svega temeljenih na razvoju novih tehnologija.

Carta di Treviso, između ostalog, u članku 2. propisuje da se „*moraju zajamčiti anonimnost, povjerljivost i zaštita osobnih podataka i fotografija maloljetnika uključenih u vijesti u bilo kojem svojstvu, čak i onih vijesti koje ne uključuju kaznena djela, ali su štetne za njihov razvoj*“. Mora se izbjegavati i „*objavljivanje svih elemenata koji bi mogli dovesti do maloljetnikove identifikacije, kao što su, na primjer, osobni podaci njegovih roditelja, adresa njegovog doma ili prebivališta, njegove škole, udruge, fizičke i virtualne zajednice, bogoslužnog mjesta koje posjećuje i bilo kojeg drugog pokazatelja ili elementa prepoznavanja, uključujući i: fotografije i videozapise, čak i ako su već objavljeni, online poruka i slika*“.

Posebno je zanimljivo da se „*svaki pristanak na objavu od strane osobe koja ima roditeljsku odgovornost smatra irelevantnim*“ u opisanim slučajevima.

Iznimka su djeca starija od 16 godina te osobiti javni interes ili osobiti interes djece, koji se mora posebno dokazati te provesti poseban test razmjernosti.

Kad je riječ o intervjuiranju djece, Carta di Treviso propisuje da novinar može razgovarati s maloljetnikom, prikupljati informacije i objavljivati slike i mišljenja maloljetnika „*o općim stvarima i stvarima u njegovu interesu*“, osiguravajući da njegov psihofizički razvoj time neće biti narušen. Za djecu mlađu od 14 godina, novinar mora za to imati i dozvolu barem jednog nositelja roditeljske skrbi. Djeci starijoj od 14 godina, a mlađoj od 16 godina, novinar smije prići samo ako su uključeni u događaj o kojem izvještava i to samo kako bi prikupio informacije. Ako je maloljetnik stariji od 16 godina, novinar ga može intervjuirati i objavljivati njegove osobne informacije i fotografiju, a poželjno je da ima dozvolu barem jednog roditelja.

Na Cartu de Treviso poziva se i Zakon o zaštiti osobnih podataka, čiji je sastavni dio i Kodeks ponašanja koji se odnosi na novinare, a koji propisuje da novinari se ne smiju pozivati na imena djece koja su uključena u vijesti objavljene u medijima niti navoditi podatke koji omogućuju njihovu identifikaciju kako bi zaštitili njihovu osobnost te da „*pravo djeteta na privatnost mora uvijek imati prednost nad slobodom izražavanja i slobodom tiska*“. Iznimka je osobiti javni interes ili osobita dobrobit djeteta.

„*Međutim, ako novinari odluče objaviti izvješća ili fotografije koje se tiču djece zbog osobitog javnog interesa, ne dovodeći pri tom u pitanje zakonska ograničenja, bit će odgovorni za procjenu služi li*

⁸<https://www.odg.it/allegato-2-carta-di-treviso/24290>

takva objava objektivnim interesima djeteta u skladu s načelima i ograničenjima utvrđenima u dokumentu Carta di Treviso“, stoji u Zakonu.

Zaštitu osobnih podataka, među kojima je i zaštita maloljetnika, nadzire talijanska Agencija za zaštitu osobnih podataka (*Garante per la protezione dei dati personali*), četveročlano tijelo koje imenuje parlament na period od sedam godina. Ima ovlasti izricati visoke novčane kazne, ovisno o prihodima nakladnika.

Među recentnim kaznama koje je izrekla zbog povrede privatnosti maloljetnika pronašli smo kaznu od 30.000 eura izrečenu 2022. jednom lokalnom mediju zbog objave vijesti o smrti djeteta nakon teške bolesti te objavi fotografija s djetetova sprovoda. Uredništvo je objavilo izvješće o djetetovu zdravstvenom stanju, njegovu dob i datum rođenja, ime i prezime mlađe braće i roditelja, kao i adresu stanovanja te zanimanje roditelja na naslovnici tiskanog uzdanja, u reklamama za novine te na web-stranici. Roditelji su uložili žalbu. Nakladnik je tvrdio da je smrt djeteta bila notorna vijest u lokalnoj zajednici te da ju je objavio i lokalni župnik.

Agencija je pak utvrdila da nije bila riječ o informaciji od javnog interesa te da Carta di Treviso jasno propisuje da se u takvim slučajevima informacija može objaviti samo uz izričit pristanak i želju roditelja. Agencija za ovakve prijestupe može izreći kaznu do 4 posto ukupnog godišnjeg prometa nakladnika ili, maksimalno, do 20.000.000 eura.

U travnju 2022. Agencija je izrekla kaznu od 40.000 eura nakladniku dnevnih novina koje su slučajno, uz anonimizirani izvještaj o jednom sudskom procesu, na svojem web-portalima objavile i dokument iz kojeg je bio razvidan identitet istospolnog para i njihovog posvojenog djeteta. Nakladnik je odmah nakon upozorenja uklonio dokument, no do uklanjanja spornih informacija dokument je vidjelo 19 jedinstvenih posjetitelja, što je Agenciji bilo dovoljno za izricanje visoke novčane kazne.

U kontekstu zaštite identiteta djece zanimljiva je i odluka kojom je u lipnju 2021. izrečena kazna od 50.000 eura gradonačelniku Messine zbog objave fotografija djece i ranjivih skupina na njegovu službenom, političkom Facebook profilu.

Naša pretraga nije dala rezultate o eventualnom kažnjavanju medija zbog izvještavanja o maloljetnicima u kojima je nakladnik mogao argumentirati da je cilj izvještavanja šutnja i ignoriranje nadležnih tijela (npr. djeca migranti ili djeca žrtve vršnjačkog nasilja).

PORTUGAL

Portugal ima više medijskih zakona koji reguliraju način rada medija ovisno o načinu plasmana novinarskog sadržaja (Zakon o tisku, Zakon o televiziju, Zakon radiju...). **Zakon o tisku** zapravo je temeljni zakon koji jamči slobodu medija, definira osnovne pojmove, regulira vlasništvo, propisuje obavezu redakcijskog statuta itd. te, između ostalog, propisuje da se novinari moraju pridržavati profesionalnih etičkih načela, ne propisujući o kojim je načelima riječ - to propisuje **Etički kodeks**, koji se jednako odnosi na sve novinare, bez obzira na vrstu medija u kojem rade. U Zakonu se ne spominju riječi „dijete“, „maloljetnik“ ni „privatnost“.

Zakon o televiziji i Zakon o radiju prije svega se bave odrednicama sadržaja, programa i oglasa koji su preko televizije dostupni djeci, čiju zaštitu Zakon spominje samo u kontekstu konzumenta (zabrana emitiranja pornografije i bezrazložnog nasilja koji utječu na formiranje dječje osobnosti, označavanje sadržaja namijenjenog odraslima, dozvoljeni termini emitiranja sadržaja neprimjerenog za djecu i mlade itd.). Također propisuje da „*svi televizijski operateri moraju jamčiti da će u svojim programima poštivati etiku koja osigurava poštivanje dostojanstva ljudske osobe, temeljnih prava i drugih ustavnih vrijednosti, a posebice razvoja osobnosti djece i adolescenata*“.

Kako nas je izvijestila **Sónia Lourenço Rosa**, voditeljica Odjela za međunarodne odnose Nacionalnog povjerenstva za promicanje prava i zaštitu djece i mladih (CNPDPJC), provedbu spomenutih zakona i medijsko djelovanje nadzire Regulatorno tijelo za medije (*ERC – Entidade Reguladora da Comunicação Social*), neovisno administrativno tijelo koje „*obavlja zadaće koje mu je povjerio portugalski Ustav vezano uz regulaciju medija i svoj posao obavlja u cijelosti neovisno od bilo kakvih utjecaja politike*“. No, i ovom je tijelu cilj zaštititi dijete kao konzumenta, a ne kao aktera.

Izričita zakonska zaštita identiteta djece u medijima prije svega je koncentrirana na posebno ranjivu djecu. Sukladno **Zakonu o zaštiti djece i maloljetnika u opasnosti**, mediji ne smiju identificirati, izravno ili neizravno, djecu u opasnosti, koja su pak definirana kao djeca bez roditeljske skrbi, djeca koja trpe psihičko ili fizičko nasilje ili su žrtve seksualnog nasilja, koji su žrtve trgovanja ljudima ili podložni bilo kojim drugim ponašanjima koja ozbiljno utječu na njihovu sigurnost. Novinari koji se ogriješe o ovu zabranu, ističe Lourenço Rosa, smatraju se krivima za kazneno djelo neposlušnosti, za koje portugalski Kazneni zakon predviđa kaznu do dvije godine zatvora ili do 240 dnevnih dohodaka. No, takve se kazne vrlo rijetko – ako uopće - izriču.

- Nemamo informacije da bi bile u tijeku prijave takve vrste ili da su utvrđene zakonske povrede. Obično je riječ o nepažnji koja se uklanja nakon upozorenja - tumači.

Portugalski Etički kodeks⁹ (*Código Deontológico*), koji je donio Sindikat novinara, u kontekstu zaštite identiteta djece u medijima propisuje da „*novinar ne smije identificirati, izravno ili neizravno, maloljetne osobe, bilo da su izvori, svjedoci događaja, žrtve ili počinitelji djela koja su zakonom kvalificirana kao kazneno djelo*“ te da „*novinar mora poštivati privatnost građana osim kada je u pitanju javni interes*“.

Njegovu provedbu nadzire Etičko vijeće, neovisno peteročlano tijelo pri Sindikatu novinara, koje po pritužbi ili na vlastitu inicijativu donosi svoje mišljenje te ga javno objavljuje.

⁹<https://jornalistas.eu/codigo-deontologico/>

- Kad je riječ o zaštiti dobrobiti djece u kontekstu javnog interesa, radi se analiza svakog slučaja jer se mora odvagati konkretan interes svakog djeteta. Može postojati javni interes za izvještavanjem koje otkriva identitet djeteta, ali ono ne smije prelaziti zakonska ograničenja.

Posljednjih godina došlo je do pozitivne evolucije u načinu na koji se rješavaju pitanja koja se odnose na djecu, posebno u pogledu djece u ranjivim situacijama. Kontakti CNPDPCJ s novinarima potvrđuju da se, kada dođe do situacije u kojoj bi se izvještavanjem moglo naškoditi dobrobiti djece, o formi i kutu vijesti raspravlja na kolegijima mainstream medija. To nije slučaj u tzv. tabloidnom novinarstvu, gdje i dalje postoje neprimjerene prakse protivne zaštiti imidža i privatnosti djece - kaže Lourenço Rosa.

SLOVAČKA

Prema javno dostupnim podacima te podacima koje nam je dostavila **Alena Pániková**, predsjednica Vijeća za tiskane i digitalne medije Republike Slovačke, izvršnog tijela Društva za zaštitu novinarske etike, ni relevantni slovački zakoni ni etički kodeks ne spominju zaštitu privatnosti djece i maloljetnika ni zaštitu njihova identiteta izvan općeg okvira zaštite koja je propisana za sve građane, bez obzira na dob.

Zakon o medijima kao temeljni Zakon, navodi Pániková, ne propisuje novinarske već primarno sadržajne standarde: kad je riječ o djeci i maloljetnicima, vrlo detaljno propisuje minimalnu kvalitetu sadržaja koji se smije prikazivati i/ili oglašavati u terminima dostupnima djeci ili u sklopu dječjih programa te pobraja sadržaje čije je emitiranje zabranjeno (prekomjerno nasilje, pornografija, reklame za alkohol itd.). Nema nikakvih odredbi o tretmanu djece u informativnom programu ni o zaštiti privatnosti djece u medijima.

Pániková je detaljno izvijestila o vrlo preciznim i razrađenim pravilima emitiranja programa namijenjenog djeci, zatim propisima namijenjenih oglašivačima, razmjerno visokim kaznama za njihovo kršenje te o tijelima koja nadziru njihovu provedbu, no kad je riječ o zaštiti identiteta djeteta u medijima navodi isključivo Konvenciju o pravima djece, čija je Slovačka potpisnica, te načelnu zaštitu najboljeg interesa djece koja je propisana u slovačkom Obiteljskom zakonu te se prije svega odnosi na najbolji interes djece tijekom i nakon razvoda braka roditelja.

U **Etičkom kodeksu**¹⁰ slovačkih novinara, čiji je nadzor izravno u nadležnosti tijela kojem je Pániková na čelu, riječ „maloljetnik“ ne spominje se ni jednom, a riječ „dijete“ jednom - u članku koji regulira odnos novinara i izvora. U V. odjeljku, stavak 5., Kodeks kaže kako se „*djeca i adolescenti mogu koristiti kao novinarski izvor informacija samo u iznimnim slučajevima, uz poseban oprez s obzirom na njihov moralni i emocionalni razvoj*“, a u stavku 6. da je, „*ako nije riječ o pitanjima od javnog interesa, novinar dužan štiti privatnost i interese osoba iz stavka 4. (osobe koje nisu vične komunikaciji s novinarima, nisu svjesne posljedica svojih postupaka ili se nalaze u osobito teškim ili opasnim situacijama, op.a.) i stavka 5. (djeca i adolescenti, op.a.) te ne smije zlorabiti njihovo povjerenje*“.

Pániková nije precizno odgovorila na pitanje o praksi i sankcioniranju kršenja prava djece, a pregledom odluka koje je posljednjih godinu dana donijelo i objavilo tijelo kojem je na čelu, nismo naišli ni na jednu odluku vezanu za kršenje prava djece. Pániková upućuje i na načelne odredbe Kodeksa sukladno kojima se novinar dužan voditi temeljnim načelima demokracije i etike, poštivati zakone i Ustav te se voditi javnim interesom, koji je u slovačkom Etičkom kodeksom definiran.

Važan javni interes predstavlja interes koji donosi značajne koristi značajnom dijelu društva, doprinosi zaštiti temeljnih prava i sloboda ili štiti načela demokratske i pravne države.

13. Važan javni interes je osobito:

- a) sprječavanje zlouporabe javne vlasti,*
- b) ispravno funkcioniranje političkog sustava i javnih institucija,*
- c) zaštita života, zdravlja, sigurnosti i imovine građana,*
- d) zaštita morala i temeljnih društvenih vrijednosti,*
- e) zaštita okoliša, kulturne baštine ili spomenika kulture.*

¹⁰https://trsr.sk/wp-content/uploads/2016/05/Etický_kodex_EN.pdf

CIPAR

Cipar se ubraja u krug država u kojima je samoregulacija, odnosno regulativa koju donosi i nadzire sama struka, iznad one zakonodavne kad je riječ o najboljim novinarskim praksama i standardima. Stoga je zaštita privatnosti djece u ciparskom zakonodavstvu razmjerno štura te je glavni dokument koji se odnosi na tretman tog prava djece u medijima Novinarski kodeks, odgovorila nam je **Anna Georgiou**, tajnica Sindikata novinara Cipra.

Taj Kodeks kaže:

Kao opće pravilo, djelatnici medija ne intervjuiraju i ne fotografiraju djecu mlađu od 16 godina u vezi s pitanjima koja se odnose na njihovu osobnu situaciju ili dobrobit bez pristanka roditelja ili pristanka odrasle osobe koja je za njih odgovorna.

Mediji i njihovi predstavnici moraju se pridržavati odredbi Konvencije o pravima djeteta Ujedinjenih naroda.

U narednom poglavlju, naslovljenom „Javni interes“, pak stoji:

Slučajevi koji opravdavaju odstupanje od pravila iz ovog Kodeksa, pozivajući se na javni interes, uglavnom su sljedeći:

(a) pomoć u otkrivanju ili razotkrivanju zločina

(b) zaštita javne sigurnosti i zdravlja

(c) zaštita ljudskih prava

(d) sprječavanje obmane javnosti kao rezultat postupaka ili izjava pojedinaca ili organizacija.

Riječ je o regulaciji koja ne spominje izriječno djetetovo pravo na privatnost ili zaštitu identiteta, već svaku novinarsku radnju vezanu za dijete ograničava s obzirom na djetetovu dob (nakon 16. godine praktički ga izjednačava s odraslom populacijom) te s obzirom na roditeljsku dozvolu da se objavi ili ne objavi bilo koja informacija, pa i ona koja izravno ili neizravno otkriva djetetov identitet. Također, ciparski Kodeks ne definira da je pravo djeteta na privatnost iznad javnog interesa te dozvoljava i odstupanja od postojećih normi u ime javnog interesa.

Provedbu Kodeksa nadzire Vijeće za medijsku etiku, nezavisno tijelo odgovorno za samoregulaciju pisanih i elektronskih medija. Potpuno je neovisno, navodi Georgiou, od uplitanja od uplitanja Vlade ili mogućih sudskih sankcija, osiguravajući tako da se kroz samoregulaciju održi sloboda medija, podignu standardi dobre prakse te da se građanima pruži prilika da slobodno podnesu žalbe protiv medija kada smatraju da su im određenom objavom povrijeđena prava.

Za sve vezano uz djecu i maloljetnike, nastavlja Georgiou, na Cipru je zadužena povjerenica za dječja prava. U njezinim godišnjim izvješćima nismo naišli na opisane primjere kršenja djetetovog prava na zaštitu privatnosti.

Kad je riječ o elektroničkim medijima, nadzor nad provođenjem medijskog zakona i eventualno izricanje kazni ima ciparska Uprava za radio i televiziju, no ni među njihovim recentnijim odlukama nismo našli neku koja bi se bavila ovim pitanjem.

NIZOZEMSKA

Nizozemski sustav regulacije novinarskih standarda spada u regulativni krug sjevernoeuropskih zemalja koji se bazira na izrazito visokom stupnju samoregulacije te ne postoji ni jedan zakon ili bilo koji drugi akt koji donosi državno ili političko tijelo, a koji bi definirao rad medija u smislu dozvoljenih ili nedozvoljenih novinarskih praksi.

Kako nas je izvijestio **Thomas Bruning**, glavni tajnik Nizozemskog udruženja novinara i direktor Villamedia Uitgeverij, stručnog websitea koji se bavi novinarstvom, novinarske standarde u Nizozemskoj nadzire Nizozemsko vijeće za medije, a novinari i izdavači dužni su se pridržavati **Vodiča** koje je to tijelo izdalo i redovito ga nadograđuje sukladno novim trendovima, platformama i digitalnim promjenama.

U Vodiču, koji je zadnji put revidiran 2021. godine, u samom uvodu, odnosno prvoj glavi nazvanoj Polazišta, stoji:

Novinari izvještavaju istinito, provjerljivo i što je moguće potpunije. Izbjegavaju jednostrano i pristrano izvještavanje.
Novinari svoj posao obavljaju neovisno i izbjegavaju (privid) sukoba interesa.
Novinari su slobodni u izboru onoga što će objavljivati. Odmjeravaju interes objave u odnosu na interes koji bi objavljivanjem mogao biti oštećen.
Novinari vode računa o posebnoj ranjivosti određenih skupina, kao što su djeca (maloljetnici) i osobe s intelektualnim teškoćama.

Ta prilično općenita rečenica vezana uz djecu uvrštena je tek 2018. u Vodič, koji je prvi put objavljen 2008. godine. Prije toga djeca nisu bila izrijeком spomenuta.

To je i dalje jedina odrednica o izvještavanju o djeci: nema ni propisane dobne granice nakon koje novinar smije razgovarati s djecom, ni obavezne privole roditelja, čak se ne spominje ni najbolji interes djeteta. Nije navedeno kad je izvještavanje o djeci zabranjeno ili kad je zabranjeno razgovarati s djetetom.

U glavi Vodiča pod nazivom „Privatnost“ djeca nisu spomenuta, a propisuje se, ukratko, da medijska objava ne smije narušavati privatnost osoba više nego što je razumno potrebno za objektivno izvještavanje i ispunjenje društvenog i javnog interesa.

No, ističe Bruning, u nizozemskom se društvu, a posebno u redakcijama, redovito razgovara o načinu objave informacija i podataka o djeci.

- Evaluira se svaki slučaj oko kojeg postoje nedoumice. Takva je praksa posebno intenzivirana nakon slučaja objave intervjua s 9-godišnjim dječakom, žrtvom avionske nesreće. Nakon toga je Vijeće za medije propisalo da se o maloljetnicima treba izvještavati s posebnim obzirom, a s osobitom pažnjom se postupa ako je maloljetnik žrtva tragedije ili kaznenog djela – kaže Bruning.

Slučaj o kojem govori datira iz svibnja 2010. godine, kad je najveća nizozemska dnevna novina **De Telegraaf** objavila potresni sadržaj telefonskog razgovora s **Rubenom van Assouwom** (9), jedinom osobom koja je preživjela pad aviona na liniji Johannesburg-Tripoli. U avionu je bilo 103 putnika i članova posade, uključujući i Rubenovog brata i roditelje. Većina putnika, njih 70-ak, bili su Nizozemci koji su se vraćali s odmora u Južnoj Africi.

De Telegraaf je preko kirurga bolnice u Tripoliju, u kojoj je dječak bio smješten, uspio telefonski doći do dječaka odmah nakon što je izašao iz operacijske dvorane. Iz objavljenog razgovora razvidno je da dječak misli da razgovara s nekim od obitelji te počinje plakati kad shvaća da je s druge strane novinar. Dječak je govorio kako leži u nekoj bolnici, kako su oko njega nepoznati muškarci i žene, da se boji, da ne zna kako je tamo dospio i što tamo radi. Bilo je evidentno kako se ne sjeća nesreće i ne zna što se dogodilo. Ponavljao je kako ga jako bole noge i kako mu nitko ne govori gdje su mu mama i tata. De Telegraaf je objavio i fotografiju dječaka iz bolnice u Tripoliju.

Objava je izazvala vrlo žestoke kritike struke, reagirao je i nizozemski ministar vanjskih poslova oštro osudivši potez De Telegraafa, a redakciji su stigle stotine bijesnih reakcija čitatelja. Glavno uredništvo na kraju je objavilo ispriku braneći svoj potez namjerom da pokaže „simbol života usred tragedije“. Libijske vlasti pak ne samo da nisu zaštitile dječakovu privatnost, već je **Seif al-Islam**, sin tadašnjeg čelnika **Muammara Gaddafija**, odmah otišao u bolnicu kako bi se fotografirao pored dječakova bolesničkog kreveta kao da je riječ o kakvom *celebritiju*.

FINSKA

Finska nema različite zakonske odredbe koje propisuju kako se pravo na privatnost tretira u tiskanom, a kako u elektroničkim medijima, a nema ni posebnu legislativu koja bi definirala zaštitu privatnosti maloljetnika u medijima. Njihova se privatnost štiti kao i privatnost odraslih osoba, uz napomenu da pri razmatranju zaštite privatnosti maloljetnika treba posebno voditi računa o najboljem interesu djeteta te se s djetetovim podacima mora postupati posebno oprezno, kaže **Salla Nazarenko**, stručnjakinja za međunarodne poslove Sindikata novinara Finske.

Novinari se prije svega, nastavlja, u svojem radu vode **Vodičem za novinare**¹¹ koji je donijelo finsko Vijeće za medije, samoregulacijsko tijelo koje su zajedno osnovali izdavači i novinari s ciljem interpretacije i odlučivanja o najboljim profesionalnim praksama te obrane slobode govora.

Vijeće i nadzire provedbu Vodiča. Postupa po prigovorima, ali nema zakonsku nadležnost ni javne ovlasti. No, institucije poput suda pomno razmatraju njihove odluke ako slučaj dobije pravosudni epilog te ih uzimaju u obzir dođe li do spora.

Svatko se može obratiti Vijeću. Ako Vijeće utvrdi da nije ispoštivana najbolja profesionalna praksa i da je povrijeđen Vodič za novinare, donosi odluku koju je medij o kojem je riječ dužan objaviti u kratkom roku. Ako izdavač to odbije – što je rijetko – Vijeće će, kaže, "na druge načine" odluku učiniti javnom.

U Vodiču za novinare maloljetnici se izrijeком spominju dvaput, u odjeljku "Privatno i javno", u sljedećim člancima:

30. Pravo na privatnost vrijedi i za objavu javnih dokumenata ili drugih javnih izvora. Javna dostupnost informacije ne znači nužno da se može slobodno objaviti. Posebnu diskreciju treba koristiti kada je riječ o maloljetnicima.

31. Ime, fotografija ili drugi identifikacijski podaci osobe osuđene za kazneno djelo mogu se objaviti, osim ako se to ne smatra očito pretjeranim u smislu položaja ili djelovanja te osobe. Novinar mora posebno paziti da ne otkrije identitet maloljetnika ili kazneno nebrojive osobe.

Unatoč šturoj i općenitoj formulaciji, novinari u Finskoj, kaže Salla Nazarenko, u pravilu vode računa o dobrobiti djece te pažljivo važu javni interes i najbolji interes djeteta, postupajući od slučaja do slučaja i provodeći vlastite testove razmjernosti.

U Finskoj postoji i pravobranitelj za zaštitu osobnih podataka, no njegova uloga ne odnosi se primarno na medije već na zaštitu osobnih podataka koje posjeduju službene osobe i institucije te načini na koje njima barataju.

¹¹<https://jsn.fi/en/council-for-mass-media>

DANSKA

Ni danska regulativa u medijskim propisima ne spominje zaštitu identiteta djeteta kao izdvojeno pravo: nalaže zaštitu privatnosti svake osobe kao vrhunsko pravo koje se može suspendirati samo ako je suspenzija u javnom interesu, pri čemu je javni interes tretiran kao pravo višeg ranga od prava na privatnost. Nalaže pak posebnu obazrivost prema djeci u svim slučajevima te inzistira na dobivenom odobrenju roditelja za većinu objava, koju hrvatsko medijsko zakonodavstvo pak uopće ne poznaje kao kategoriju.

Konkretno, zaštita privatnosti djeteta regulirana je jednako i za tiskane i za elektroničke medije, i to **Pravilnikom medijske etike**¹² u odjeljku B. *Ponašanje suprotno novinarskoj etici*, članak 5. Kako nam je pojašnjeno, taj se članak ne može tumačiti bez da se u obzir uzmu i ostali članci istog odjeljka te kao izolirana odredba nema praktički nikakav značaj:

B. Ponašanje suprotno novinarskoj etici

1. Izbjegavat će se informacije koje bi mogle povrijediti vrhunsko pravo na privatni život osim ako to nije u očitom javnom interesu. Pojedinac ima pravo na zaštitu svog osobnog ugleda.

2. Samoubojstva ili pokušaji samoubojstava ne bi se trebala spominjati osim ako očiti javni interes ne zahtijeva ili ne opravdava javno izvještavanje, a u tom slučaju izvještavanje treba biti što je moguće obzirnije.

3. Žrtvama zločina ili nesreća mora se posvetiti najveća moguća pažnja. Isto pravilo vrijedi i za svjedoke i rođake dotičnih osoba. Potrebna je posebna obzirnost i taktičnost u prikupljanju i objavljivanju slikovnog materijala, uključujući i amaterske fotografije.

4. Treba povući jasnu razliku između oglašavanja i uredničkog sadržaja. Tekst, zvuk i slike stvoreni izravnim ili neizravnim komercijalnim interesima trebaju se objavljivati samo ako to zahtijevaju jasni novinarski kriteriji.

5. Posebnu pozornost treba posvetiti djeci i drugim osobama od kojih se ne može očekivati da shvate učinke svojih izjava ili drugog angažmana. Prije objave intervjua ili sličnog materijala potrebno je pribaviti dozvolu roditelja ili skrbnika, kada na to upućuje priroda teme ili dob maloljetnika.

6. Pri prikupljanju ili objavljivanju informacija ne smije se zlorabiti povjerenje, osjećaji, neznanje, nedostatak iskustva ili nedostatak samokontrole.

7. Tajne snimke treba objaviti samo ako su uključene osobe dale svoj pristanak, ili ako interesi društva jasno nadilaze zahtjev za zaštitom pojedinca i nije moguće, ili je moguće samo uz velike poteškoće, dobiti dokaze potrebne novinarske informacijena bilo koji drugi način.

Pravilnik medijske etike je temelj ponašanja novinarske zajednice u Danskoj. Njegovo poštivanje

¹²<https://www.pressnaevnet.dk/press-ethical-rules/>,

nadzire Vijeće za medije, koje je propisano posebnim Zakonom o odgovornosti medija¹³, svojevrsnim pandanom hrvatskom Zakonu o medijima.

Vijeće za medije je osmeročlano tijelo koje se sastoji od dva suca Vrhovnog suda, dva novinara, dva urednika i dva predstavnika javnosti koji se biraju na period od četiri godine i mogu biti ponovno birani. Vijeće odlučuje o pritužbama i žalbama vezanim uz novinarsku etiku te, nakon zatraženih očitovanja svih strana, donosi odluke većinom glasova. Ako nema većine, preteže glas predsjednika Vijeća, koji je uvijek sudac. Vijeće objavljuje odluku i izdvojena mišljenja članova, a odluke Vijeća obigatorne su za nakladnike i medije.

- Kad je riječ o djeci, roditelji mogu pokrenuti i sudsku parnicu i tražiti odgovornost nakladnika ako je došlo do ozbiljnijeg kršenja dječjeg prava. Vijeće za medije u slučajevima kršenja prava djeteta može tražiti od medija da promijeni politiku koja je dovela do kršenja prava, da ukloni sporne fotografije i slično. No, takvi su slučajevi vrlo rijetki – ne mogu se zapravo ni jednog sjetiti - rekao nam je **Mogens Blicher Bjerregård**, konzultant i savjetnik Danskog sindikata novinara, predsjednik Izvršnog odbora Europskog centra za slobodu tiska i medija.

Dodao je kako se u Danskoj mnogo glasnjia rasprava vodi o zaštiti djece u tzv. neklasičnim medijima, na društvenim mrežama i drugim internetskim formatima, te je danski parlament prošle godine trebao izglasati poseban zakon o zaštiti djece na internetu, no njegovo je donošenje odgođeno do donošenja Zakona o digitalnim uslugama EU.

---

¹³<https://www.pressnaevnet.dk/media-liability-act/>

ŠVEDSKA

Sustav kontrole i nadzora nad poštivanjem najboljih novinarskih praksi i standarda u Švedskoj je prilično složen, tumači **Tove Carlén**, pravna savjetnica Švedskog sindikata novinara.

U skladu s praksom ostalih sjevernoeuropskih država, Švedska nema zakonsku regulativu vezanu za novinarske standarde i načela već je riječ o samoregulacijskom sustavu koji treba biti u potpunosti neovisan, dobrovoljan je i u cijelosti financiran od strane profesionalnih udruga i medija (konkretno, financiraju ga Udruga medijskih nakladnika, Udruga nakladnika magazina, Sindikat novinara, Nacionalni novinarski klub, Švedski radio, Švedska televizija, Švedska obrazovna kompanija za radiodifuziju i TV4).

Temeljni dokument koji regulira novinarske standarde i načela je **Etički kodeks za tisak, radio i televiziju**¹⁴, a temeljna tijela pravobranitelj za medije te Švedsko vijeće za medije, koje postoji od 1916. i najstarije je tijelo te vrste na svijetu.

Etički kodeks oblatoran za švedske novinare u svojem tekstu ne spominje djecu ni maloljetnike već načelnu obavezu zaštite privatnosti svih građana, ne ističući posebno ni jednu (ranjivu ili bilo koju drugu) skupinu.

Poštujte privatnost pojedinca

7. Budite oprezni u davanju publiciteta ako to može narušiti privatnost pojedinca. Suzdržite se od takve radnje osim ako je očito u javnom interesu.

8. Budite vrlo oprezni u objavljivanju obavijesti o samoubojstvu i pokušaju samoubojstva, posebno iz obzira prema osjećajima rodbine i s obzirom na gore navedeno, vezano za privatnost pojedinca.

9. Uvijek pokažite najveću moguću obzirnost prema žrtvama zločina i nesreća. Pažljivo provjerite imena i slike za objavu iz obzira prema žrtvama i njihovoj rodbini.

10. Nemojte naglašavati rasu, spol, nacionalnost, zanimanje, političko opredjeljenje ili vjerska uvjerenja u slučaju dotičnih osoba ako takvi podaci nisu ključni u kontekstu vijesti ili ako su omalovažavajući.

Svojim tonom ovaj Kodeks odaje dojam savjetodavnog dokumenta jer, za razliku od brojnih drugih, ne sadrži izričite zabrane ni nepobitna pravila. No, nadzor nad njim je čvrst i jasan. Prva stepenica je pravobranitelj za medije, neovisni stručnjak kojeg imenuje poseban odbor sastavljen od predsjednika parlamenta, odvjetničke komore te novinarskog udruženja. Kao institucija postoji od 1969. godine.

Pravobranitelj godišnje primi oko 600 pritužbi zbog kršenja Kodeksa, no značajnu većinu odbaci nakon preliminarnog ispitivanja ili je arhivira nakon komunikacije s uredništvima (nakon upozorenja se ispravi pogrešna informacija, objavi se ispravak, ukloni se sporni sadržaj itd.).

Ako pak zaključi da je došlo do težeg kršenja Kodeksa, o pritužbi obavještava Švedsko vijeće za

¹⁴<https://sumanjmc.blogspot.com/2015/11/code-of-ethics-for-press-radio-and.html>

medije. Riječ je o tijelu sastavljenom od 32 člana: četiri suca, 16 predstavnika profesionalnih medijskih organizacija i udruga te 12 osoba iz javnog života koji ne smiju ni na koji način biti povezani s medijskim biznisom ili organizacijama.

Kad pritužba stigne do Vijeća, pokreće se postupak koji završava donošenjem odluke. Ako se utvrdi teže kršenje Etičkog kodeksa, očekuje se da medij o kojem je riječ objavi cjelovitu odluku Vijeća. Nakladniku se mogu izreći i novčane kazne, a samom novinaru mogu biti izrečene stegovne mjere – od upozorenja do izbacivanja iz strukovnog društva.

- Ne sjećam se da je ikad došlo do najteže kazne. Mediji uvijek objavljuju odluke Vijeća, a često te odluke budu i važan dokaz na sudu ako pritužitelj odluči zatražiti zaštitu svojih prava i sudskim putem, sukladno Kaznenom ili nekom drugom zakonu. No, to je razmjerno rijetko. Ne znam ni za jedan slučaj koji je tako završio zbog narušavanja djetetove privatnosti - kaže Carlén.

Iako u Kodeksu nema posebnih odredbi o djeci, dodaje Carlén, u redakcijama se svakodnevno raspravlja o najboljem interesu djeteta, javnom interesu i načinu objave informacija i tema koje sadrže podatke o konkretnoj djeci.

- Kodeks je potrebno čitati u odnosu s drugim zakonima i smjernicama. Švedska već desetljećima ulaže najozbiljnije napore da stvori uvjete za optimalan život i razvoj djece, pa mediji nisu izuzetak. Sukladno obiteljskom zakonodavstvu, roditelj zastupa dijete te je, primjerice, obavezno da novinar ima pristanak roditelja prije nego razgovara s djetetom, a posebno se vodi računa o zaštiti privatnosti djece kad je riječ o djeci uključenoj u kaznena djela u svojstvu bilo kojeg aktera - žrtve, svjedoka ili počinitelja - kaže Carlén.

ESTONIJA

Estonija se prema regulaciji novinarskih najboljih praksi, pa i one vezane uz zaštitu privatnosti djece u medijima, ne ubraja u postsocijalističke zemlje, već u krug sjevernoeuropskih država poput Finske, Danske i Švedske, koje sustav temelje na samoregulaciji.

Kako je odgovorila **Helle Tiikmaa**, predsjednica Estonskog novinarskog društva, Estonija nema poseban Zakon o medijima već ima snažan samoregulacijski sustav koji počiva na primjeni estonskog **Novinarskog etičkog kodeksa** koji je donesen još 1998. godine.

Taj Kodeks propisuje da novinar ne smije iskorištavati osobe nevične medijima, osobito djecu, te da djeca smiju biti intervjuirana i fotografirana samo uz dozvolu roditelja ili drugih odraslih osoba kojima su povjerena na skrb. Iznimke su, navodi Tiikmaa, slučajevi u kojima je intervjuiranje djece očiti javni interes te u tim slučajevima nije nužna dozvola roditelja.

Kodeks se odnosi na sve novinare, bez obzira rade li u tiskanim ili elektroničkim medijima, a tiskani i elektronički mediji, kao i javni te privatni mediji, imaju svoje posebne zakone koji se odnose na specifičnosti platformi i strukturu programa. Kad je riječ o djeci, kaže Tiikmaa, u tim se zakonima reguliraju isključivo pravila o oglašavanju u dječjem programu te se štiti dijete kao konzument sadržaja.

Novinarski kodeks nadziru dva samoregulacijska tijela – estonsko Vijeće za medije, koje je pridruženo tijelo Udruge izdavača, te Odbor za medije, koje je osnovalo Estonsko novinarsko društvo 1991. po uzoru na Finsku. Može imati do 17 članova, a sadašnji sastav čini devet osoba: dva aktivna novinara, tri profesora novinarstva, predstavnik Udruge potrošača, jedan menadžer iz Udruge izdavača, jedan pisac i jedan odvjetnik.

- Budući da je riječ o samoregulacijskom sustavu, nije propisan sustav kazni kao što je to riječ u pravosudnom sustavu, no ako tijelo utvrdi da je prekršeno neko pravilo, daje ukor prozvanom mediju koji se u pravilu nakon toga javno ispriča. Mislim da nikad nismo imali slučaj kršenja prava djeteta na privatnost koji bi završio na sudu, iako za to teoretski postoje osnove jer Zakon o zaštiti podataka štiti i djecu, na jednak način kao i odrasle osobe. Nemam podatke o tome koliko je negativnih odluka samoregulacijskih tijela izrečeno vezano za djecu, ali mislim da ih nije bilo puno jer se novinari u pravilu drže dogovorenih pravila – kaže Tiikmaa.

Svaki slučaj oko kojeg postoje nedoumice posebno se razmatra u redakciji prije objave, kaže, no načelno se svi pridržavaju pravila najboljeg interesa djeteta i zaštite njegove privatnosti.

- Imali smo nekoliko slučajeva u kojima je ta tema zaokupila javni prostor, no takvi su događaji rijetki. Zadnji je bio 2022. godine, što je potaknulo Estonsku udruhu za zaštitu djece da objavi poseban popis alata u postupanje i informativni webinar- kaže Tiikmaa.

5. Ogledni slučajevi u recentnoj hrvatskoj praksi

SLUČAJ DUGO SELO

Nekoliko konkretnih slučajeva, s kojima su se u posljednje dvije-tri godine susreli hrvatski mediji, potaknulo je dio nakladnika, uredništava i novinara na iniciranje ozbiljnije rasprave o preispitivanju opravdanosti i ispravnosti postojeće zakonske regulative vezane za zaštitu privatnosti i identiteta djeteta u medijima. No slučaj koji je posebno ukazao na apsurdnost aktualnih propisa te pokazao moguću pogubnost rigidne zaštite identiteta djeteta u medijima nauštrb svih drugih djetetovih prava jest slučaj 16-godišnjeg mladića iz Dugog Sela, žrtve vršnjačkog nasilja.

*Obitelj pretučenog mladića, čiji su roditelji javno istupili kako bi zaštitili sina od daljnjeg nasilja, ne smije u elektroničkim medijima biti objavljena bez zamagljivanja lica svih aktera
(snimio Tomislav Krišto/CROPIX)
* nije dozvoljena daljnja distribucija ove fotografije*

Riječ je o slučaju s početka listopada 2022. godine, koji je u medijskom smislu počeo uznemirujućim postom koji je **Mario Kociper** iz Dugog Sela objavio 9. listopada na svojem Facebook profilu s naslovnom rečenicom „Sinoć oko 21.15 sati moje je dijete moglo biti pokojno!“, uz fotografiju ozljeda lica svojeg sina.

U nastavku objave otac je opisao kako su „tri huligana“ iscipelariła njegova sina (16) udarivši ga nogom u glavu dok je s prijateljima sjedio na stepenicama ispred lokalne osnovne škole te ga nastavili tući dok je „još nekoliko njih držalo stražu, promatralo i snimalo mobitelom“.

Razlog napada bio je, pisao je dalje, čisto divljaštvo. Napadači su mladića navodno ispitivali je li kršten, zašto ima dugu kosu i navija li za Dinamo, a na kraju su tražili da im da cigaretu. Budući da mladić nije imao cigarete, izudarali su ga, ozlijedili mu oko te slomili čeljust. Ono što je oca nagnalo da objavi ovakav post je, kako je naveo, činjenica da njegov sin nije prva žrtva istih tih napadača, o kojima svi sve znaju i koji su prijavljeni nadležnim institucijama, ali nitko ništa ne poduzima te „sustavu očito odgovara ovakvo stanje“.

- Zar nam se treba dogoditi **Luka Ritz** u Dugom Selu? Vjerujte, malo je falilo danas!– napisao je otac.

Nakon te objave velik broj medija kontaktirao je Kocipera koji se većini odazvao. Inzistirao je da ne govori anonimno, već imenom, prezimenom i likom jer je to, smatrao je, jedini način da zaštiti sebe i svoju obitelj i da poruči i institucijama i huliganima da neće odustati. Fotografirao se zajedno sa suprugom i sinom te je obitelj iznosila jasne argumente zašto javno istupaju: već duže vrijeme banda hara njihovim mjestom, žrtava je iz dana u dan sve više, a sustav ne poduzima ništa. „Činimo ovo kako bismo zaštitili naše dijete koje danas ima kopče da mu drže slomljenu čeljust, zatvoreno oko, ne može ni jesti ni govoriti, a sljedeći bi put mogao proći i mnogo gore“, tumačili su.

Čini se da je otac bio u pravu: nekoliko dana nakon njegova istupa policija je izvijestila javnost da je dovršila „kriminalističko istraživanje nad dvojicom maloljetnika starosti 15 godina te jednim starosti 14 godina zbog sumnje u počinjenje kaznenog djela „Sudjelovanje u tučnjavi“ s posljedicom teške tjelesne ozljede“ te da su „nakon provedenog kriminalističkog istraživanja trojica osumnjičenih maloljetnika u zakonskom roku privedeni u pritvorsku policijsku jedinicu, dok je kaznena prijava dostavljena dežurnom Općinskom kaznenom državnim odvjetniku za mladež“.

No, dan nakon ove objave policije na adrese 20 medijskih portala stigao je zahtjev za očitovanjem **Vijeća za elektroničke medije**, regulatornog tijela koje nadzire primjenu Zakona o elektroničkim medijima i pripadajućih pravilnika, jer su mediji „objavom fotografije maloljetne žrtve kao i imena dječaka te imena i prezimena njegova oca prekršili čl. 24. st. 5 Zakona o elektroničkim medijima te odredbe čl. 20. i čl. 21.- st. 3 Pravilnika o zaštiti maloljetnika u elektroničkim medijima“.

Riječ je o odredbama koje propisuju da „*nije dopušteno objavljivanje informacije kojom se otkriva identitet djeteta do 18. godine života uključenog u slučajeve bilo kojeg oblika nasilja, bez obzira je li svjedok, žrtva ili počinitelj ili je dijete pokušalo ili izvršilo samoubojstvo, a niti iznositi pojedinosti iz djetetovih obiteljskih odnosa i privatnog života*“ i ne dozvoljava nikakve iznimke - čak ni kad objava izravno štiti djetetov život i zdravlje.

Dobar dio medija dostavio je očitovanje u kojem su upozoravali da Vijeće za elektroničke medije nedopustivo formalistički tumači ove zakonske odredbe te ih ne stavlja ni u kontekst temeljnog Zakona o medijima (koji kaže da je objava zabranjena samo ako ugrožava dobrobit djeteta) niti u kontekst nadzakonskih akata, poput Konvencije o pravima djeteta.

Jutarnji list, u kojem sam tada obavljala dužnost izvršne urednice za tiskano izdanje, našao se u posebno apsurdnoj situaciji: u tiskanom izdanju Nedjeljnog Jutarnjeg od 16. listopada 2022. godine objavljena je tema na tri stranice, ilustrirana nezamućenim fotografijama pretučenog dječaka i njegovih roditelja, a autorica tog teksta se, potaknuta ovim konkretnim slučajem, vrlo ozbiljno bavila problematikom vršnjačkog nasilja iznoseći relevantne podatke i citirajući relevantne sugovornice. Za taj tekst, u kojem je, u prisutnosti oba roditelja, autorica razgovarala i s maloljetnikom, žrtvom napada, te je preko cijele stranice objavljena njihova fotografija, Jutarnji list nije dobio nikakvu stegovnu mjeru – jer Zakon o medijima takvu objavu ne brani „*ako ne ugrožava dobrobit djeteta*“, a ovdje takvog ugrožavanja sasvim sigurno nije bilo.

Portal istog medija, jutarnji.hr, kažnjen je zbog objave istog tog teksta!

Jutarnji list je u očitovanju naveo kako je jasno da je intencija zakonodavca pri donošenju Zakona o elektroničkim medijima bila zabrana objave identiteta maloljetnika uključenog na bilo koji način u nasilno djelo bila zaštita djeteta u slučajevima kad mu objava izričito šteti, kad ta maloljetna osoba ili

njezini zakonski skrbnici izričito ne žele da im se otkrije identitet te u slučajevima u kojima maloljetna osoba, zbog dobi ili teškoća u razvoju, ne može razlučiti što takav istup za nju znači ili to, iz istih razloga, ne mogu ni njezini zakonski skrbnici. Ništa od toga u ovom slučaju nije bilo ispunjeno, navodi Jutarnji list, upravo suprotno: motiv istupa ove obitelji bila je zaštita života i zdravlja maloljetnika, što su u svakom slučaju prava nadređena pravu na zaštitu identiteta te da je, u konačnici, riječ o mladiću od 16 godina koji, sukladno hrvatskim zakonima, može raditi i plaćati poreze te podnijeti zahtjev za sklapanje braka, zbog čega je dodatno neprihvatljivo da mu zakonodavac istovremeno zabrani da izađe u medije kako bi ukazao na nerad institucija zbog kojih se boji za vlastiti život.

Vijeće za elektroničke medije – u kojem sjedi i pet iskusnih novinarki/urednica i novinara/urednika - odbilo je sve argumente i zaključilo da *„namjere odnosno motivi za objavu ovakve vrste informacija ne moraju biti maliciozni odnosno mogu biti objavljeni u dobroj vjeri, međutim to ne negira činjenicu kako je objavom takve informacije došlo do kršenja pozitivnih zakonskih i podzakonskih propisa“*.

U Godišnjem izvješću za 2022. godinu Agencija za elektroničke medije navela je kako je Vijeće „balansirajući između obveze zaštite maloljetnika s jedne strane i zadovoljenja interesa javnosti za informacijama s druge strane, odlučilo u konkretnim slučajevima dati prednost pravu djeteta na privatnost“, pri čemu je Vijeće očigledno vrlo nezgodno pomiješalo „zadovoljenje interesa javnosti“ i „javni interes“: zadovoljenje interesa javnosti (znatiželje) nikada ne može niti smije biti temelj za zadiranje u djetetovu privatnost. Javni interes (interes koji služi društvu te zaštiti općih ljudskih prava i demokratskih načela), pak, može biti temelj za to – iako se u konkretnom slučaju mediji nisu vodili primarno javnim interesom, već izravnom zaštitom sigurnosti djeteta.

U istom je dokumentu Agencija izvijestila kako je „cijeli slučaj pokrenula pravobraniteljica za djecu“ **Helena Pirnat Dragičević** koju je Jutarnji list zatražio posebno očitovanje o tom slučaju.

U vrlo opširnom upitu tražili smo da se očituje i o intenciji citirane zakonske odredbe koja, primjerice, zabranjuje maloljetnom počinitelju nasilja kojeg je pretukla policija da o tome javno govori. Ako se obrati pravobraniteljici za djecu i ona ne poduzme ništa, Zakon svim medijima brani da objavi da pravobraniteljica nije ništa poduzela. Ako se obrati socijalnim radnicima ili državnom odvjetništvu i oni zataškaju slučaj, on to ne smije nigdje javno reći pod svojim imenom i prezimenom. Da je punoljetan – imao bi na sve to puno pravo.

Postavili smo sljedeća pitanja:

- a) *Koja je intencija ovakve zakonske zabrane? Vodi li se ona dobiti djeteta?*
- b) *Što učiniti u situaciji kad je djetetova dobrobit ugrožena neobjavom djetetova identiteta? U slučaju iz Dugog Sela obitelj je s pravom strahovala da će se nasilje prema mladiću ponoviti jer nitko nije ništa poduzeo, počinitelji nisu bili detektirani ni sankcionirani.*
- c) *Nije li ovakav tretman mladića kojem zabranjujemo da govori što mu se dogodilo svojevrsna sekundarna viktimizacija žrtve kojoj smo poručili da je to što mu se dogodilo grozno za njega te o tome mora šutjeti, a ne za zlostavljače? Ne otvara li ona beskrajne mogućnosti zataškavanja?*
- d) *Je li zakonodavac nepromišljeno doveo do tzv. terora prava na zaštitu identiteta koje u pojedinim slučajevima nadilazi svako drugo pravo djeteta, pa i pravo na siguran život?*

Pravobraniteljica Pirnat Dragičević odgovorila je da „u konkretnom slučaju nije sporno to što su mediji o njemu izvještavali - naprotiv, moguće je da je i medijski pritisak pridonio da se problem brže riješi“.

- Međutim, problem je u tome što je dijete nepotrebno izloženo u medijima, te je omogućeno da ga se

prepozna na ulici i u bilo kojoj drugoj situaciji, a to predstavlja potencijalnu ugrozu za njega. Nesporno je da dijete, ako to želi (uz privolu roditelja, a u određenim uvjetima i samostalno) ima pravo iznijeti medijima što mu se dogodilo, ali novinar/urednik treba zaštititi njegov identitet – dakle ne objaviti ime ni sliku djeteta. Svim podacima koje dobije od djeteta i roditelja novinar se može koristiti u istraživanju slučaja, u obraćanju svim nadležnim institucijama od kojih će tražiti dodatna objašnjenja i informacije, ali mora voditi računa o tome da ne izloži dijete javnosti. To je trebalo učiniti i u opisanoj situaciji, jer se o njoj moglo izvijestiti na način da se prikrije identitet mladića, a da se ipak prenese njegova priča - smatra pravobraniteljica za djecu.

Ovakav stav pravobraniteljica iznosi vrlo često, što dovodi do još jedne ozbiljne kontroverze koja je u Hrvatskoj postala općeprihvaćena i o njoj se više ni ne raspravlja. Riječ je o deklariranoj poziciji da roditelji u većini slučajeva (ne iznimno i rijetko, već u *većini* slučajeva) ne znaju, ne razumiju i ne mogu procijeniti koji je najbolji interes njihova djeteta te druge osobe trebaju stalno štiti dijete i od same djece i od odluka njihovih roditelja – novinari, urednici, pravobranitelji itd.

Zakonodavac u Hrvatskoj stoga nigdje u medijskim zakonima ni ne propisuje da je za objavu djetetove slike i/ili podataka potrebna suglasnost roditelja, čime poručuje da je takva suglasnost zakonodavcu irelevantna i, čak i kad je roditelji daju i vrlo jasno obrazlože zašto žele objaviti identitet djeteta te su potpuno svjesni svih mogućih negativnih posljedica, urednik/novinar je treba zanemariti.

Interesi roditelja doista ponekad mogu biti suprotni interesu djeteta i novinar/urednik to mora znati, ali to se najčešće događa u vrlo specifičnim situacijama (poput brakorazvodnih parnica, raspolaganja djetetovom imovinom itd.) te se o objavi u takvim slučajevima treba temeljito odlučivati od slučaja do slučaja.

Ovakav način pristupa nadzornih tijela zaštititi dječjih prava u medijima dovodi do potencijalno opasne i po djecu štetne prakse. Urednici web-izdanja često zaključuju da, žele li izbjeći stegovne mjere Vijeća (a žele), jednostavno ne smiju objaviti niti jednu fotografiju na kojoj se vidi djetetovo lice ni podatak o djetetovu identitetu – pa svjedočimo fotografijama zamućenih lica djece koja šecu s roditeljima koji mašu u kameru ili snimkama djece koja su po povratku s olimpijada znanja snimljena s leđa. Istovremeno, sve ostalo je dozvoljeno, bez rasprave o tome kako to „ostalo“ utječe na djetetov razvoj, dostojanstvo ili zdravlje – jer Vijeće na to ne reagira: njihov Zakon se time ne bavi.

Nakladnik portala *srednja.hr* Pametna kuća d.o.o., koji je također dobio upozorenje Vijeća za elektroničke medije zbog izvještavanja o mladiću iz Dugog Sela, odlučio je nakon ovog slučaja istjerati stvari na čistac i utvrditi je li ovakva praksa doista u skladu s Ustavom i međunarodnom praksom. Odvjetnica koja ga zastupa, vrsna stručnjakinja u medijskom pravu **Vesna Alaburić**, potvrdila nam je da je podnijela tužbu protiv Vijeća za elektroničke medije Upravnom sudu u Zagrebu zbog upozorenja izrečenog portalu *srednja.hr*. U tužbi Alaburić vrlo detaljno i temeljito navodi zbog čega takvo upozorenje nema pravnog utemeljenja. Na samom početku Alaburić navodi kako Vijeće „*pogrešno primjenjuje materijalno pravo smatrajući da postoji apsolutna zabrana objavljivanja podatka kojim se, posredno ili neposredno, identificira maloljetna žrtva*“.

- U ovom predmetu odlučuje se o tužiteljevom pravu na slobodu izražavanja u vezi s pravom maloljetne žrtve na zaštitu identiteta, i to u kontekstu činjenice da zaštitu identiteta žrtve (od Vijeća, op.a.) nije zahtijevala sama žrtva ili njezin roditelj, kao i činjenice da su 16-ogodišnja žrtva i njegov otac svjesno i s ciljem javno govorili o vršnjačkom napadu na žrtvu. Zato je odluka u ovom predmetu trebala biti donijeta primjenom pravnih standarda Europskog suda za ljudska prava koji se primjenjuju u svim sporovima u kojima se odlučuje o sukobu prava na zaštitu identiteta s jedne strane i prava na slobodu izražavanja s druge strane. Spomenuta ljudska prava su jednakovrijedna na ljestvici ljudskih prava, pa se u slučaju njihova sukoba spor treba riješiti pronalaženjem pravične ravnoteže, koja ovisi o

nizu specifičnosti svakog konkretnog slučaja pojedinačno – navodi Alaburić. Vijeće je, međutim, zanemarilo međunarodne akte, a uz to je odredbu čl.24.st.5. Zakona o elektroničkim medijima, *„primijenilo formalistički, kao da se radi o jedinom propisu koji treba primijeniti. Pritom je Vijeće apsolutiziralo pravo na zaštitu identiteta maloljetne žrtve i zanemarilo činjenicu da je upravo otac žrtve pod punim imenom i prezimenom inicirao javnu debatu o društvenom zlu vršnjačkog nasilja“*, stoji u tužbi.

- Osporenom odlukom Vijeće je postupilo protivno dobrobiti maloljetne žrtve i prekoračilo granice svojih ovlasti, jer su u javnosti prije objave tužiteljeva priloga istupili otac žrtve i žrtva, svjesno i s ciljem alarmiranja javnosti radi društvene mobilizacije u borbi protiv vršnjačkog nasilja. Ako su žrtva, stara 16 godina, i njegov otac smatrali da njihov javni istup koristi dobrobiti žrtve i svih budućih eventualnih žrtvi vršnjačkog nasilja, i ako oni objavljuvanje medijskih priloga kojima su popraćeni njihovi javni istupi ne smatraju povredom svojih prava osobnosti, nitko “treći” nije legitimiran inicirati bilo kakvo sankcioniranje medija – navodi u tužbi te nastavlja kako *„ne postoji protupravna povreda privatnosti ako žrtva, ili njezin roditelj, svjesno i dragovoljno istupa u javnosti, što je pravni standard koji tuženik zanemaruje, pa posljedično pogrešno primjenjuje materijalno pravo“*.

- Nesporno je da i maloljetnici imaju pravo na slobodu izražavanja (čl.13. Konvencija o pravima djeteta) i da to pravo uključuje i pravo govoriti javno o sebi. Ako maloljetnik nije javna osoba, ili nije “vrijedan vijesti” (“newsworthy”), pravo zaštite njegove privatnosti pripada roditelju. Zato je prethodna suglasnost roditelja da se objavi informacija o maloljetniku bitan element predmeta poput ovoga. Ako postoji suglasnost roditelja, a pogotovo ako je roditelj sam javno objavio određenu informaciju s jasnim ciljem zaštite dobrobiti svoga djeteta i druge djece, prenošenje te informacije u medijima nije protupravna radnja. Tužitelj o spomenutim okolnostima nije uopće vodio računa, jer je pogrešno smatrao da je pravnorelevantna samo odredba Zakona o elektroničkim medijima – stoji u tužbi.

Kako nam je najavila odvjetnica Alaburić, ovaj je predmet iznimno važan za buduću medijsku praksu i s njim će, bude li potrebno, ići do najviših pravnih instanci.

- Zaštita identiteta ni jedne osobe, pa ni maloljetnika, ne može biti apsolutna i beziznimna već je treba sagledati prije svega u kontekstu dobrobiti djeteta. Smatramo da je način na koji je *srednja.hr* izvijestila o ovom slučaju apsolutni javni interes i da je bilo iznimno važno prenijeti što je otac ispričao i što se događalo nakon nasilja, odnosno što sve nije uslijedilo – rekla nam je odvjetnica Alaburić.

MADININA OSTAVŠTINA
 Fotografija vragolaste 6-godišnje djevojčice iz Afganistana, koja je skončala pod kotačima vlaka nakon protjerivanja od strane hrvatske policije, postala je simbol stradanja migrantskih obitelji (privatni album)

Te noći, 21. studenoga 2017., Afganistanka **Muslima Hussiny** sa svoje šestero djece u dobi od 2 do 15 godina, stigla je u iz Srbije do polja nedaleko granice kraj Tovarnika kad su joj prišla trojica hrvatskih policajaca. Odmah je zatražila azil za sebe i svoju djecu, pričala je kasnije medijima, no policija ih je strpala u kombi i odvezla do pruge. Pokazali su im prstom prema tračnicama i uputili ih da ih prate i da se vrate natrag u Srbiju. Majka je molila, izjavit će kasnije, da im dozvole barem da prespavaju negdje ne toplom jer su umorni i promrzli, no bez uspjeha. Krenuli su pješice prugom.

„Najstarija, petnaestogodišnja kći vodila je za ruku 6-godišnju sestru **Madinu** i osmogodišnjeg brata. Poslije otprilike pet minuta hoda od hrvatske granice začuli su iznenadnu zastrašujuću buku i strujanje hladnog zraka. Poskakali su u stranu, neki i popadali. Jedna od djevojčica je snažno viknula, od šoka nije mogla disati. Jedan od dječaka svjetlom s mobitela pokušavao je naći ostale. Ugledao je šestogodišnju sestricu Madinu kako leži licem prema tlu, okrvavljene glave.

Nije reagirala, pa su počeli dozivati upomoć. Majka je s Madinom u naručju potrčala nazad prema hrvatskim pograničnim policajcima koji su bili nedaleko. Policajci su ih ukrcali u isto vozilo kojim su ih dovezli do granice i odvezli do željezničke postaje Tovarnik, gdje ih je čekala Hitna pomoć. U vozilu Hitne pomoći liječnici su pokušali Madinu oživjeti, a kako nisu uspjeli, odvezli su je. Majci nisu dopustili da ide s njom.

Ostatak obitelji hrvatski su policajci vratili u Srbiju. Srbijanska ih je policija najprije ispitala u Šidu, a potom u Beogradu. Tri dana kasnije srbijanska policija je pozvala roditelje i predala im Madinino tijelo. Nije bila pripremljena za pokop - bila je u istoj odjeći u kojoj je stradala, blatna i krvava.

Dali su im četiri litre vode da je sami operu prije nego što je pokopaju na groblju u Šidu. Roditelji su zatražili da je pokopaju po njihovoj tradiciji, ali su im srbijanski policajci zaprijetili da će, budu li komplicirali, oca zatvoriti, a ostatak obitelji protjerati u Afganistan“, piše **Slavica Lukić** u *Jutarnjem listu*¹⁵ četiri godine kasnije, u studenome 2021., nekoliko dana nakon što je Europski sud za ljudska prava donio odluku kojom je utvrdio da je Republika Hrvatska obitelji Hussiny, čija je 6-godišnja kći skončala te noći pod kotačima vlaka, prekršila temeljno ljudsko pravo na život i zabranu nečovječnog i ponižavajućeg postupanja, da nakon toga Hrvatska nije provela učinkovitu istragu kojoj bi cilj bio

¹⁵<https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/najmanje-25-hrvatskih-sudaca-prekrсило-je-ljudska-prava-obitelji-iz-afganistana-15125737>

stvarno utvrđivanje tijekom događaja i odgovornosti te da istraga kakva se vodila te odluke hrvatskog pravosuđa ukazuju na pokušaje zataškavanja cijelog slučaja.

Slučajevi teških tragedija migranata koji su ulazili u Hrvatsku te vijesti koje su stizale o, u najmanju ruku, sumnjivom ponašanju hrvatske policije tih se godina – sasvim sigurno ne bez napora dijela odgovornih institucija - nisu probijali među glavne vijesti hrvatskih medija. Tema se smatrala „sivom“, ne pretjerano vrijednom truda, odolijevala je tek pučka pravobraniteljica i nekoliko novinarskih entuzijasta koji su jedva uspijevali uvjeriti uredništva da im objave pokoju priču.

Ni s tragedijom obitelji Hussiny te 2017. godine nije bilo drugačije, mediji su u prvi mah izvijestili o još jednoj tragediji, neki ni to. Sve dok djevojčicina majka u jednom trenutku nije izvadila fotografiju vragolaste djevojčice krupnih crnih očiju i mangupskog pogleda kako plazi jezik fotografu.

Prvom objavom te fotografije – a malo je medija koji je dosad nisu objavili – stubokom se promijenio medijski tretman te konkretne tragedije, ali i ilegalnih migranata i postupanja hrvatske vlasti općenito. S tom je sličicom otvoreno novo poglavlje koje je u konačnici dovelo i do presude Europskog suda za ljudska prava i snažne pljuske hrvatskom sustavu.

No, nakon prvih objava fotografije preminule djevojčice – unatoč tome što ju je medijima dala njezina majka koja je željela da svi vide njezinu curicu i unatoč tome što je njezina objava nesporno dovela do ozbiljnog povećanja zaštite migranata - vodila se žestoka rasprava je li djevojčicino lice smjelo biti objavljeno bez zamućivanja lica.

Pravobraniteljica za djecu **Helena Pirnat Dragičević** i danas misli da nije.

- Glavno pitanje koje si svaki urednik mora postaviti kad donosi odluku o objavljivanju slike ili informacije o djetetu jest kakve će biti posljedice te objave za dijete, odnosno, može li ta objava nanijeti štetu djetetu. Nažalost, Madina više nije živa, te, ako se njezina obitelj ne protivi, nema zapreke da se slika objavi. No, nisu svi mediji objavili Madininu sliku, a ta je priča dovoljno strašna da i bez slike predstavlja snažnu osudu i opomenu da se takvo što ne smije ponoviti – odgovorila je pravobraniteljica.

Njezinoj obitelji pak ta je fotografija utjeha.

- Moram priznati da mi je u početku bilo nelagodno kad sam govorila o slučaju, nisam javno izgovarala djevojčicino ime niti sam komentirala fotografiju. Međutim, znam koji su na kraju bili dosezi cijele priče. Mediji su uperili reflektor na ono što bi sasvim sigurno prošlo u tišini i mraku. Ta je fotografija postala svojevrsna Madinina ostavština, njezini roditelji danas u njoj vide simboliku. Prometnula se u simbol stradanja migrantskih obitelji - rekla je **Sanja Bezbradica Jelavić**, odvjetnica obitelji Hussiny, u prosincu 2022. za *Jutarnji list*.¹⁶

¹⁶<https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/zastita-identiteta-djece-jesmo-li-djecu-prezastitili-i-to-na-njihovu-stetu-15284827>

AFERA „DAJ PET“

U srpnju 2022. godine *Jutarnji list* je otkrio kako je **Sanja Musić Milanović**, prva dama i supruga **Zorana Milanovića**, predsjednika Republike Hrvatske, ishodila da se njihovom sinu, tada u dobi od 17,5 godina, sedam dana nakon završetka školske godine izmijene već zaključene četvorke iz matematike i latinskog jezika kako bi treći razred Klasične gimnazije završio s prosjekom 5.0.

Autoru teksta **Goranu Peniću** potvrđeno je iz više izvora da je Sanja Musić Milanović prvo zvala školu, nakon toga je slala mailove ravnateljici, da bi na kraju i osobno došla u gimnaziju svog sina na razgovor kod ravnateljice, koja je naknadno izvršila pritisak na profesorice koje su, mimo svih pravilnika, izmijenile već zaključene ocjene. Također je otkriveno kako je nekoliko godina ranije Musić Milanović na sličan način urgirala i vršila pritisak i zbog ocjena svojeg starijeg sina.

Nigdje u tekstu i nizu tekstova koji su kasnije uslijedili nije navedeno ime mladića čije su ocjene izmijenjene, nigdje nije objavljena njegova zamućena ni nezamućena fotografija te se u tekstovima jasno naglašavalo da učenik ni na koji način nije sam utjecao na ovakav slijed događaja, da je riječ o odličnom učeniku koji nikad ne iskorištava činjenicu da mu je otac predsjednik države te mladiću kojeg mahom hvale svi koje su novinari kontaktirali.

Unatoč tome, već dan nakon objave teksta reagirala je pravobraniteljica za djecu **Helena Pirnat Dragičević** uputila je Jutarnjem listu upozorenje u kojem navodi puni identitet mladića i zaključuje kako su predmetnim tekstom „*nedvojbeno povrijeđene dobrobit i privatnost 17-godišnjeg djeteta*“.

Pravobraniteljica navodi kako se „u članku detaljno izvještava o doista neuobičajenom i moguće nezakonitom postupku“, ali da je „u cijelom članku naglasak stavljen na ponašanje majke, a ne na postupke vodstva škole“ pa je „na taj način u prvi plan dospio 17-godišnji sin Sanje Musić Milanović, kojem je tako identitet otkriven, javno su iznesene informacije o njegovim ocjenama i školskom uspjehu te se o njemu raspravlja u negativnom kontekstu, što povrjeđuje njegova prava na zaštitu privatnosti i nanosi mu štetu“.

- Šteta se i dalje povećava daljnjim iznošenjem informacija o ovome slučaju i njihovim prenošenjem u drugim medijima, koje se pritom povezuju sa širom raspravom o negativnim pojavama u našem školstvu, kao što su pritisci na nastavnike i nepotizam u ocjenjivanju, pojava tzv. „lažniho odlikaša“ i drugo - navodi pravobraniteljica. Upozorava kako „*svako dijete ima pravo na zaštitu privatnosti, neovisno o tome tko su mu roditelji*“ te da majčino postupanje s pozicije moći „*ne opravdava ovaj neprihvatljiv način izvještavanja o slučaju, jer moguća odgovornost majke ni na koji način ne može značiti da mediji nisu odgovorni za štetu koju su svjesno nanijeli ovome mladom čovjeku*“.

U opširnom očitovanju na pravobraniteljičino upozorenje Jutarnji list je u potpunosti odbacio njezine ocjene kako se radi o nedvojbenoj povredi dobrobiti i privatnosti 17-godišnjeg djeteta te detaljno obrazložio koja je uloga javnog medija i kako je izvještavanje o očitom nepotizmu i diskriminaciji sve ostale djece u odnosu na djecu moćnika jedan od osnovnih ciljeva svakog javnog medija.

„*Zaključak Ureda pravobraniteljice koji kaže da smatra da pozicija moći i majčina nezakonita intervencija „ne opravdava ovaj neprihvatljiv način izvještavanja o slučaju jer moguća odgovornost majke ni na koji način ne može značiti da mediji nisu odgovorni za štetu koju su svjesno nanijeli ovom mladom čovjeku“ smatramo u potpunosti neprihvatljivim.*

Prihvatanje Vaše ocjene značilo bi poništenje osnovne biti i svrhe javnog medija. Takvo bi tumačenje, naime, značilo da moćni i visokopozicionirani roditelji mogu svoju djecu stavljati ispred sve druge

djece i nesmetano provoditi diskriminaciju, a jedini javni korektiv njihova rada – mediji – o tome ne smiju izvještavati jer to krši pravo na privatnost njihove djece!

Pravo bilo kojeg djeteta na privatnost je iznimno važno pravo, ali sasvim sigurno nije iznad svih ostalih prava. Pravo sve djece na pravedno obrazovanje, zdravstvenu skrb, jednak tretman pred sudom – ukratko, pravo da u javnom sustavu imaju ista prava kao i djeca predsjednika Republike - bez sumnje nadmašuje pravo na privatnost djeteta predsjednika Republike, pravo čijeg su se dobrog dijela roditelji odrekli onog trenutka kad su se odlučili kandidirati za tako visoku javnu funkciju.

Budemo li u budućnosti imali dokaze i potvrđene informacije da je neki ministar ishodio operaciju djeteta preko reda nauštrb druge djece, da policija/sud nisu procesuirali dijete moćnika uhvaćeno u prekršaju, da su ocjene predsjednikova djeteta nezakonito podignute tjedan dana nakon završetka nastave –naši će novinari o tome izvještavati.

Pri tom izvještavanju nastojat će maksimalno zaštititi dijete moćnika i izložiti ga u najmanjoj mogućoj mjeri, ali će izvještavati“, stoji u zaključku očitovanja Jutarnjeg lista.

Pravobraniteljica se nije očitovala o iznesenim argumentima, ali je i naknadno iznijela stav da smatra da je „postupak Jutarnjeg lista bio neetičan“.

SLUČAJ MARIJAČIĆ

Najteže oblike kršenja prava djeteta na zaštitu privatnosti i identiteta propisuje Kazneni zakon, koji kaže da će se onaj koji „*iznese ili pronese nešto iz osobnog ili obiteljskog života djeteta, protivno propisima objavi djetetovu fotografiju ili otkrije identitet djeteta, što je kod djeteta izazvalo uznemirenost, porugu vršnjaka ili drugih osoba ili je na drugi način ugrozilo dobrobit djeteta, kazniti kaznom zatvora do jedne godine*“, a kazna se udvostručuje za onoga koji to učini „*putem tiska, radija, televizije, računalnog sustava ili mreže, na javnom skupu ili na drugi način zbog čega je to postalo pristupačno većem broju osoba*“.

Ova je odredba u najvećem dijelu usklađena s Kodeksom časti hrvatskih novinara, vodi se prvenstveno dobrobiti djeteta, no zasad, koliko je poznato, po njoj nije kažnjen ni pravomoćno osuđen ni jedan medijski djelatnik.

Jedini poznati slučaj koji je došao do suda i nepravomoćne presude sukladno ovom članku Kaznenog zakona je slučaj **Ivice Marijačića**, vlasnika, direktora i glavnog urednika Hrvatskog tjednika iz Zadra, kojem bi ovih dana (ožujak 2024.) trebalo početi ponovljeno suđenje na Općinskom sudu u Zadru.

Marijačića je 2021. godine zadarski Općinski sud nepravomoćno osudio na godinu dana zatvora uvjetno, s rokom kušnje od tri godine, jer je, kako je izvijestio *zadarski.hr.*, objavio fotografije maloljetnice, žrtve višestrukog silovanja i seksualnog zlostavljanja i tako otkrio njezin identitet, što je kod oštećenice izazvalo osjećaj ugroženosti, uznemirenosti i šokiranosti, zbog čega je došlo do značajnog pogoršanja njezinog zdravlja, radi čega joj je od strane psihijatra propisana terapija. Marijačić je tako ugrozio dobrobit djeteta, zaključio je sud.

Riječ je o stravičnom slučaju iz 2019. godine, u kojem je otkriveno kako su šestorica mladića mjesecima seksualno zlostavljali 15-godišnju djevojčicu, služeći se silom, prijetnjama i ucjenama. Marijačić je 23. listopada 2019. na profilu na Facebooku objavio najavu Hrvatskog tjednika s naslovom "*Šokantna istina: Slučaj silovanja kod Zadra izmišljen*". Uz tu najavu, Marijačić je objavio fotografiju naslovnice tjednika na kojoj se nalaze tri slike na kojima je prikazana maloljetnica u kupaćem kostimu zajedno s osobama koje su prijavljene za počinjenje više kaznenih djela protiv spolne slobode na njezinu štetu. Istu fotografiju naslovnice tjednika Marijačić je koristio kao sliku svojeg profila.

Marijačić se na sudu branio da su objavljene fotografije bile zamućene te da nije iznio osobne podatke djevojčice. Prema navodima objavljenima na portalu *zadarski.hr.*, „*kazao je kako je ponosan na objavljeni tekst, kako u njemu ne bi promijenio ni zarez te da je provokativni naslov dio medijske prakse njegovih novina s kojima motivira čitatelje da kupe novi broj*“.

U srpnju 2022. godine mladići optuženi za teško seksualno zlostavljanje 15-godišnje djevojčice nepravomoćno su proglašeni krivima. Prvookrivljeni je dobio jedinstvenu kaznu od sedam godina zatvora, drugookrivljeni kaznu od dvije godine i šest mjeseci, trećeokrivljeni kaznu od tri godine, a četvrtookrivljenik je osuđen na godinu dana zatvora. Ostala dvojica bili su maloljetni te su osuđeni na uvjetne kazne. Prvookrivljeni je nakon presude pobjegao iz zemlje te je mjesec dana kasnije uhićen u Grazu i smješten u pritvor.

Marijačiću je pak u listopadu 2022. Županijski sud u Zagrebu ukinuo prvostupanjsku presudu te mu svaki čas treba početi ponovljeno suđenje. Presuda je, između ostalog, ukinuta, jer „*nije jasno na temelju čega je prvostupanjski sud zaključio da je optuženik u inkriminiranom članku na svom Facebook profilu otkrio identitet djeteta s obzirom na to da su fotografije grafički obrađene na način*

da se prikriva identitet osobe, a u tekstu se izričito ne navode osobni podaci žrtve, niti se navodi neke osobne informacije ili pojedinosti o djetetu pa da bi se moglo zaključiti da je optuženik objavio nešto iz osobnog života djeteta“. Sud je također dao za pravo Marijačiću kada tvrdi da nije razjašnjeno da bi on svojim postupanjem doveo do značajnog pogoršanja zdravlja djeteta, kako je to zaključio prvostupanjski sud. Prvostupanjski je sud, naime, konstatirao da je Marijačić u novinskom članku baratao i medicinskom dokumentacijom maloljetnice te da je „znao je da je djetetu narušeno zdravlje i da će se objavom sadržaja njegovog članka šokirati ne samo dijete već i svi koji su bili upućeni u sam događaj”.

Prije nego je slučaj došao na sud, o ovom se slučaju očitovao i Novinarsko vijeće časti koje je jednoglasno Marijačiću izreklo najstrožu opomenu¹⁷.

„Vijeće s gnušanjem konstatira da je „sekundarna viktimizacija djeteta“ u ovom slučaju ne samo uzgredni efekt nevaljalog novinarstva, nego zapravo i intencija teksta. Jer, u samom se naslovu maloljetnicu optužuje da je lažno svjedočila, a u tekstu je se difamira kao amoralnu, promiskuitetnu, lažljivicu te osobu koja je lažno svjedočila za novac.

Vijeće također ima potrebu dodati da bi tekst iz Hrvatskog tjednika bio za osudu Vijeća časti HND-a čak i da nije skandaloznog tretmana maloljetne osobe, moguće žrtve zločina. U tekstu postoji još niz elemenata koji bi sami po sebi zavrjeđivali najstrožu opomenu - od optuživanja za korupciju bez ozbiljnih dokaza i indicija, preko difamiranja na nacionalnoj i identitetnoj osnovi, pa do konstruiranja urotničkih scenarija po kojima je netko meta kritike jer je bio branitelj. Teško je pronaći civilizacijsko, ustavno i novinarsko načelo o koje se Marijačićev tekst nije ogriješio u svojih sedam stranica.

Taj je tekst, ukratko, novinsko dno dna“, stoji, između ostalog, u obrazloženju odluke.

---

¹⁷<https://www.hnd.hr/agencija-za-elektronicke-medije-i-pravobraniteljica-za-djecu-vs-hrvatski-tjednik>

SLUČAJ KOSTA. K

U svibnju 2023. godine 13-godišnji **Kosta K**, učenik sedmog razreda Osnovne škole Vladislav Ribnikar u Beogradu, počinio je masakr u školi koju je pohađao, ubivši osmero učenika i zaštitara te teško ozlijeđivši još šestero učenika i jednu profesoricu. Naknadno je preminula još jedna učenica, čime se broj ubijenih žrtava popeo na 10.

Bila je riječ o krvoproliću kakvo se ne pamti u ovom dijelu svijeta. Policija i liječnici redovito su obavještavali javnost o svemu, a izjave svjedoka i, osobito, roditelja preminule i stradale djece, mediji su prenosili s posebnim oprezom i pijetetom.

No, hrvatsku zakonsku regulativu nije bilo moguće ispoštovati: već one sekunde kad je objavljeno da se krvoproliće dogodilo u OŠ Vladislav Ribnikar u Beogradu, mediji su prekršili Zakon o elektroničkim medijima jer se već iz te informacije neizravno mogao otkriti identitet počinitelja, žrtava i svjedoka, što je hrvatskim elektroničkim medijima beziznimno zabranjeno.

Nekoliko dana nakon masakra na adrese velikog broja medija stigla je obavijest o kršenju zakona i zahtjev za očitovanjem. Očitovanje **Hanza medije** o ovom slučaju prenosim u cijelosti:

„Hanza media je u više navrata upozoravala na moguće štetne posljedice, nedorečenost i moguću protuustavnost odredbi Zakona o elektroničkim medijima na koje se pozivate. Smatramo da je posljednjim dopisom Agencija za elektroničke medije primjenu Zakona dovela do samog ruba apsurdna.

Zakon je, naime, propisao da je zabranjeno objaviti informacije kojima se otkriva identitet djeteta do 18. godine ili pojedinosti iz njegova života ako je dijete bilo žrtva, počinitelj ili svjedok nasilnog kaznenog djela. Zakonodavac tu ne predviđa nikakve iznimke, pa čak ni one u kojima je neobjava izravno u suprotnosti s dobrobiti djeteta - poput slučaja 16-godišnje žrtve nasilnog kaznenog djela koja je, dovedena do ruba nečinjenjem nadležnih, uz podršku oba roditelja, javni istup vidjela kao krajnju mjeru za zaštitu vlastitog zdravlja i života. U tom je slučaju Agencija naložila uklanjanje svih informacija kojima se otkriva identitet žrtve (koja ne vidi drugi izlaz da se zaštiti osim da javno istupi) za 19 hrvatskih medija.

U najnovijem slučaju, vezanom za strahovitu tragediju u beogradskoj osnovnoj školi, provedba ovakve zakonske odredbe u okvirima Hrvatske ni na koji način ne bi zaštitila dobrobit bilo kojeg djeteta već bi prije ličila na čin licemjerja na rubu groteske.

Prvo, radi se o nezapamćenom krvoproliću svjetskih razmjera u kojem su i počinitelj i žrtve i svjedoci djeca i maloljetnici te je nemoguće izvještavati o slučaju, a da se posredno ili neposredno ne otkrije identitet te djece ili pojedinosti iz njihova života.

Drugo, identitet počinitelja otkrila je policija kao javno tijelo i potpuno je nemoguće sakriti ga ili sačuvati od javnosti.

Treće, roditelji žrtava htjeli su da imena njihove djece, bez koje su ostali u jednom trenutku neshvatljiva nasilja, budu objavljena i zapamćena.

Gotovo da nema news-portala u zapadnom svijetu koji nije objavio vijest o ovoj tragediji, navodeći identitet maloljetnika koji ga je počinio (nerijetko puni identitet), kao i imena žrtava i svjedoka te

njihove izjave (linkovi u prilogu na tekstove britanskog *The Guardian*a, francuskog *Le Monde*, njemačkog *Deutsche Welle*, austrijskog *Die Presse*, španjolskog *El Pais*, talijanskog *Corriere della Sera*). Ni jedan od tih uglednih i renomiranih medija nije se susreo s praksom s kojom se svakodnevno susreću portali u Hrvatskoj (ne i tiskani mediji: u tiskanim izdanjima, sukladno postojećoj regulativi, takvo što nije beziznimno zabranjeno, što domaću regulativu dovodi do nove razine apsurdna i zaključka da zapravo nije u središtu interesa dobrobit djece, već vrsta medija).

Agencija za elektroničke medije u dva nam je navrata na naša upozorenja da se radi o doista neprihvatljivom izričaju postojeće regulative odgovorila, između ostalog, da je "intencija ove zakonske odredbe izrazito pozitivna i smatra se općeprihvaćenom vrijednošću uključenom u zakonodavstva većine zemalja Europske unije". No, praksa najuglednijih europskih medija otvara sumnju u točnost ove tvrdnje, a na isto upućuje i odluka Europskog suda za ljudska prava, koja je opomenula Hrvatsku i poučila je da pravo djeteta na zaštitu identiteta nije i ne smije biti vrhunsko pravo koje se stavlja ispred svih drugih prava (pa čak, u slučaju Hrvatske, i ispred zaštite zdravlja i života djeteta, kao što smo vidjeli u slučaju 16-godišnjaka o kojem smo izvještavali prošle jeseni).

S pravne strane, pak, posebno je zabrinjavajuće (a potencijalno i opasno) tumačenje Agencije da je smisao zakonskih odredbi da se odnose na većinu, a ne nužno na sve slučajeve kojima se konkretni Zakon bavi. Ne želimo ni razmišljati o mogućim posljedicama kad bi ovakvo načelo bilo dozvoljeno i kad bi se primijenilo na, recimo, Kazneni ili Obiteljski zakon.

S postojećim izričajem, interpretacijom Zakona i provedbom u djelo, portali u Hrvatskoj ne znaju što mogu sljedeće očekivati - hoće li to biti hitna zabrana objavljivanja identiteta male Madeleine McCann, koja je evidentno žrtva kaznenog djela ili, primjerice, zabranu objave identiteta nestale djece i mladih koje redovito objavljuje MUP jer je poznato da velika većina nestale djece i mladih, tijekom perioda u kojima se smatraju nestalima, budu žrtve, počinitelji ili svjedoci nasilnog kaznenog djela.

Prije nego doista dovedemo profesiju i zaštitu djece do apsurdna, još jednom apeliramo na Agenciju, kao regulatorno tijelo, te resorno Ministarstvo kulture i medija, da razmotre izmjene spomenutih odredbi u skladu s europskom praksom vezanom uz novinarske uzuse i zaštitu najboljeg interesa djeteta“, stoji u očitovanju.

Agencija i Vijeće za elektroničke medije nisu odgovorili na očitovanje. U Zapisniku sa sjednice Vijeća održane 6. srpnja 2023. godine, objavljenom na službenim web-stranicama, stoji kratka crtica:

„Jednoglasno je odlučeno:

Izriče se upozorenje pružateljima elektroničkih publikacija:

- Sjeverni pol d.o.o.,
- Imperial jučer danas sutra j.d.o.o.,
- Hrvatska izvještajna agencija (HINA),
- Motus Media d.o.o.,
- Večernji list d.o.o.,
- Glas Slavonije d.d.,
- 24sata d.o.o.,
- Hrvatski telekom d.d.,
- Propuls d.o.o.,

- *Glas Istre novine d.o.o.*,
- *Hrvatska radiotelevizija (HRT)*,
- *Hanza Media d.o.o.*,
- *Index Promocija d.o.o.*
- *RTL Hrvatska d.o.o.*
- *HD7 Consulting d.o.o*
- *Novi list d.d.*,

radi povrede čl. 24. st. 5. ZEM-a i čl. 20. Pravilnika o zaštiti maloljetnika u elektroničkim medijima objavom informacija kojom se otkriva identitet maloljetnika uključenih u slučajeve bilo kojeg oblika nasilja“.

U Zapisniku nema ni riječi o tome da je Vijeće za elektroničke medije raspravljalo o navedenim argumentima, iako su i od ostalih nakladnika sasvim sigurno primili slična očitovanja. Riječ je o tijelu sastavljenom od medijskih profesionalaca od kojih bi se u najmanju ruku očekivala ozbiljna rasprava o navedenim argumentima i zakonskoj podlozi na temelju koje djeluju.

8. Rasprava

Novinari i urednici u Hrvatskoj, osobito u elektroničkim medijima, posljednjih se godina sve teže snalaze u području zaštite privatnosti i identiteta djeteta u medijima i sve teže nalaze odgovor na pitanje što se smije, a što ne smije objaviti. Žrtve takve konfuzije nerijetko su upravo djeca kojima se nehotice krše prava – ne nužno pravo na identitet, o kojem se jedinom u regulativi ozbiljno vodi računa, već njihova sveukupna dobrobit i najbolji interes.

Zakonska regulativa u bitnome odskače od prakse najrazvijenijih zemalja EU, a nadzorna i regulatorna tijela, prije svega Vijeće za elektroničke medije, medijima ne olakšavaju situaciju: svoje odluke o kažnjavanju, upozoravanju i opominjanju ne obrazlažu u kontekstu sveobuhvatnih prava djece niti na način koji bi novinarima i urednicima bio od suštinske pomoći u budućoj praksi, ne dopuštaju raspravu o donesenim odlukama niti nastupaju kao medijski partner.

Pregledom europske prakse pokazalo se da se kolege u drugim državama Europske unije suočavaju s mnogo manje dilema i nejasnoća te da se prava djeteta u medijima promišljaju i reguliraju cjelovitije i s puno više senzibiliteta za svaki pojedini slučaj.

U svjetlu donošenja novog Zakona o medijima, koji najavljuje Ministarstvo kulture i medija, rasprava svih dionika o ovoj temi u ovom nam se trenutku čini nužnom.

Ministarstvo kulture: Pa nitko se nije bunio

Promatrane države EU možemo svrstati u nekoliko skupina s obzirom na regulativu i praksu.

Prvu čine države sa sjevera Europe, u kojima se o pravu djece u medijima intenzivno raspravlja, a čiji se sustav bazira na samoregulaciji te ne postoji zakonska podloga za novinarske prakse i standarde. Tamošnji medijski zakoni definiraju načelnu slobodu tiska, zabranu cenzure, odvojenost redakcijske i vlasničke strukture, javnost vlasništva i drugo, a sve što je vezano uz novinarske prakse i standarde definiraju strukovni etički kodeksi koje kontroliraju nezavisna tijela. Definicije su vrlo načelne, zabrane rijetke te se u većem dijelu najrazvijenijih europskih država, onih za koje se smatra da su u zaštiti dječjih prava te stvaranju okruženja za optimalan razvoj djece najdalje odmakle (*Finska, Nizozemska, Švedska*) dječje pravo na zaštitu privatnosti uopće ne spominje već se podrazumijeva pod istim uvjetima kao i ono za odrasle osobe. O povredama se raspravlja od slučaja do slučaja s mnogo argumenata i tumačenja, optužujuća odluka nezavisnih tijela snažna je pljuska svakom mediju, a posljednjih godina u središtu pažnje je izvještavanje o djeci žrtvama masovnih nesreća.

Drugu skupinu čine države koje se također baziraju na samoregulaciji, poput *Cipra i Njemačke*, ali u etičkim kodeksima ipak imaju čvršće odredbe, a treću mediteranske države poput *Portugala*, koji je posebno fokusiran na djecu u opasnosti i djecu iz ranjivih skupina, te *Italije*, koja ima izrazito rigidnu regulativu i propisane izrazito visoke novčane kazne.

Od postsocijalističkih država, stječe se dojam da u *Slovačkoj* zaštita djece u medijima (osim kao konzumenta sadržaja) uopće nije tema, a susjedna *Slovenija* po formi regulative najbliža je Hrvatskoj, no ne i po sadržaju.

I u Sloveniji pravo djece na privatnost jamči Zakon o medijima, no isključivo u kontekstu

cjelokupne zaštite najboljeg interesa djece.

Ni u jednoj od promatranih zemalja ne postoji različita regulativa i praksa za tiskane i za elektroničke medije – osim u Hrvatskoj, u kojoj tiskani mediji mogu otkriti identitet djeteta ako to ne ugrožava njegovu dobrobit, a elektronički ne smiju otkriti identitet ni jednog djeteta koje je bilo uključeno u neko nasilno djelo kao svjedok, počinitelj ili žrtva, čak ni ako bi mu objava zaštitila pravo na život i zdravlje.

U više smo navrata zatražili objašnjenje razlike u regulativi od resornog Ministarstva kulture i medija, kojem je na čelu **Nina Obuljen Koržinek**, a u kojem su nam praktički odgovorili kako se protiv ovakvih odredbi nitko nikada nije bunio.

- Citirana odredba Zakona o elektroničkim medijima na snazi od 2009. godine te na nju nije bilo primjedbi i prijedloga ni u izradi novog Zakona koji je stupio na snagu 2021. godine - odgovorili su.

Vijeće za elektroničke medije: Ne bavimo se usporedbom s drugima

U Agenciji i Vijeću za elektroničke medije odgovorili su nam u kontekstu različitih propisa s obzirom na vrstu medija kako „*Zakon o medijima i Zakon o elektroničkim medijima nemaju jednak predmet*“ te „*nije ni rijetko niti neobično da se u nekim segmentima na drugačiji način reguliraju pojedina pitanja u tiskanim medijima*“.

Također su poručili da nije neobično da je odredba u Zakonu o elektroničkim medijima kao takva općeprihvaćena u EU:

- Intencija Zakona o elektroničkim medijima (ZEM), čl. 24 st.5, je zaštita maloljetnika, kao jedne od najranjivijih društvenih skupina, od dodatne viktimizacije objavljivanjem identiteta malodobne žrtve koja je doživjela traumu kroz uključenost u neki od oblika nasilja, a kako je spomenuto u članku Zakona. Polazi se od toga da je maloljetnike, dakle osobe mlađe od 18 godina, potrebno zakonski zaštititi budući da to ne mogu učiniti sami. Intencija ove zakonske odredbe je izrazito pozitivna i smatra se općeprihvaćenom vrijednošću uključenom u zakonodavstvo većine zemalja Europske unije – ustvrdili su u Vijeću i Agenciji, kojima je na čelu **Josip Popovac**, na naš odgovor u svibnju 2023. godine.

Te su tvrdnje dobrim dijelom bile poticaj za izradu ove analize jer smo (s pravom) sumnjali da je regulativa kakvu ima Hrvatska igdje drugdje prisutna. U siječnju 2024. upoznali smo Agenciju i Vijeće s analizom koja je pokazala da je „*Hrvatska jedina promatrana zemlja koja u svojem zakonodavstvu propisuje beziznimnu zabranu, uopće ne spominje najbolji interes djeteta niti bilo kakvu objavu podataka o djetetu uvjetuje roditeljskim pristankom*“.

- U konkretnoj odredbi nije konkretno navedena „dobrobit djeteta“, ali svakako se može pretpostaviti kao konačni cilj regulacije. Do sada se, a napominjemo kako je ova odredba postojala i u prethodnoj verziji Zakona o elektroničkim medijima, nismo susreli sa situacijom da bi, kao što hipotetski navodite, o otkrivanju identiteta ovisio život ili zdravlje djeteta. Dugogodišnja praksa potvrđuje potrebu zaštite identiteta žrtve. *U tom se smislu, stoga, nismo bavili usporedbom s drugim zemljama. Agencija i Vijeće za elektroničke medije je provedbeno tijelo (a ne zakonodavno) te je za naše postupanje mjerodavno isključivo zakonodavstvo Republike Hrvatske* - odgovorili su nam ovaj put.

U više su navrata naglasili kako se Vijeće – iako je riječ o jedinom stručnom tijelu u državnoj strukturi – ne bavi iniciranjem bilo kakvih zakonskih izmjena jer su oni „provedbeno tijelo“.

Kao što je poznato, **novi Zakon o medijima** je u pripremi, što nam potvrđuje i resorno Ministarstvo kulture i medija. Prema informacijama koje su dosad poznate javnosti, riječ je o Zakonu kojem bi cilj trebao biti objedinjenje i unaprjeđenje dobrog dijela odredbi iz sadašnjeg Zakona o medijima i Zakona o elektroničkim medijima.

Prvi nacrt Zakona upućen je na očitovanje strukovnim udrugama i nakladnicima u lipnju 2023. Prema tom prijedlogu, Agencija i Vijeće za elektroničke medije bi se ukinuli te bi se formirali jedinstvena Agencija i Vijeće za medije, koje bi nadziralo i tiskane i elektroničke medije (tiskane medije sada ne nadzire nitko jer postojeći Zakon o medijima nije propisao nadzorno tijelo).

Nacrt Zakona je naišao na najoštrije kritike strukovnih udruga i sindikata zbog niza propusta, no prije svega zbog nove zakonske odredbe kojom se željelo propisati da „*pružatelj medijskih usluga nije dužan objaviti novinarski prilog koji je izrađen u radnom odnosu, po narudžbi ili u izvršavanju neke druge ugovorne obveze*“ te da „*pružatelj medijskih usluga, glavni uredni ni drugi urednik nisu dužni obrazložiti razloge neobjavlivanja novinarskog priloga*“.

- Riječ je o tendenciji legalizacije cenzure kroz odredbe koje nakladniku daju pravo da svojevóljno i bez ikakva obrazloženja ne objavi novinarski prilog zanemarujući pritom osnovna načela novinarske profesije. Tu odredbu tumačimo kao uvođenje izravne cenzure i nezapamćeno zakonsko omogućavanje uplitanja nakladnika u: 1) uredničku neovisnost i 2) novinarske slobode – poručilo je Hrvatsko novinarsko društvo.

Hrvatsko novinarsko društvo: Ključna je dobrobit djeteta

U opsežnom priopćenju koje je tada uputilo javnosti **Hrvatsko novinarsko društvo**, međutim, nije spomenulo regulativu vezanu za zaštitu identiteta djece, iz čega se može zaključiti da mu je ta odredba prošla ispod radara ili da se u priopćenju nisu mogli baviti baš svakom odredbom.

A u nacrtu novog Zakona o medijima stajale su iste odredbe kao i u aktualnoj regulativi:

II. OPĆA NAČELA

Zabranjeni medijski sadržaji

- (1) Nije dopušteno u medijima objavljivanje informacije kojom se otkriva identitet djeteta do 18. godine života uključenog u slučajeve bilo kojeg oblika nasilja, bez obzira je li svjedok, žrtva ili počinitelj ili je dijete pokušalo ili izvršilo samoubojstvo, a niti iznositi pojedinosti iz djetetovih obiteljskih odnosa i privatnog života.*

VII. ZAŠTITA OSOBNIH PRAVA

Općenito

- (1) Pružatelji medijskih usluga i novinari dužni su u medijima poštovati privatnost, dostojanstvo, ugled i čast građana, a osobito djece, mladeži i obitelji, bez obzira na spol i spolno opredjeljenje.*
- (2) Zabranjuje se objavljivanje informacija kojima se otkriva identitet djeteta ako se time ugrožava dobrobit djeteta.*

Nema sumnje da je u međuvremenu, nakon žestokih kritika, zakonodavac izmijenio dio odredbi iz nacрта Zakona, no među njima vrlo vjerojatno nisu odredbe vezane za zaštitu identiteta i privatnosti djece.

Hrvatsko novinarsko društvo izravno smo pitali hoće li se založiti za zakonske izmjene te zatražili komentar i praksu Vijeća časti. Dok su nam spremno dostavili podatke o izrečenim odlukama, na ostalo su tek načelno odgovorili da se „Novinarsko vijeće časti, kada je riječ o izvještavanju o djeci i maloljetnicima, u odlučivanju pridržava smjernica Kodeksa časti hrvatskih novinara“ te da bi mediji i novinari „kada se izravno ili neizravno otkriva identitet djece ili se piše o slučajevima u kojima su konkretna djeca bila povod novinarskih priloga, u svakom pojedinačnom slučaju s velikim oprezom trebali procjenjivati jesu li ispunjeni navedeni kriteriji“.

Inače, Kodeks časti hrvatskih novinara na tragu je sličnih kodeksa u zemljama EU te jedini dio domaće regulative koji je usklađen s međunarodnim dokumentima i koji bi stoga regulatorima i zakonodavcu trebao služiti kao ključni orijentir pri kreiranju propisa i prakse.

Europski sud za ljudska prava nitko ne ferma

Osim apela struke, zakonodavac i regulatori u ovom području, čini se, ne uzimaju u obzir ni obvezujuću praksu i odluke **Europskog suda za ljudska prava** (ESLJP), na kojem je Hrvatska već izgubila u području zaštite identiteta djeteta te je sustav opomenut zbog pretjeranog formalizma (kakvim se u odlukama redovito vodi Vijeće za elektroničke medije) zbog kojeg ne vidi čitav drugi spektar djetetovih prava.

Riječ je o slučaju **N. Š. protiv Hrvatske**¹⁸, koji je pravomoćno okončan u korist gospođe N. Š. početkom 2021.

Gospođa N. Š. je 2007. doživjela strašnu tragediju: u prometnoj nesreći poginuli su joj kći i zet, iza kojih je ostalo petomjesečno dijete. Klijentica, baka djeteta, zatražila je skrbništvo, što je učinio i stric, brat poginulog zeta. U tijeku postupka za dodjelu skrbništva nad djetetom baka je imala niz prigovora na postupanje nadležnih tijela, osobito centra za socijalnu skrb, te je upozoravala da se slučaj ne vodi neovisno i nepristrano (što je kasnije, tek nakon njezinih javnih istupa, potvrdilo i nadležno Ministarstvo).

Kad nije uspjela ništa postići redovnim putem, obratila se medijima. Iako nije izgovorila ime i prezime djeteta u eteru, stric djeteta podnio je protiv nje kaznenu prijavu zbog javnog istupa i iznošenja detalja o postupku koji, kaže Kazneni zakon, mora biti tajan, a čija je posljedica bila indirektno otkrivanje identiteta djeteta.

Baka je na sudu po kratkom postupku proglašena krivom (*Kaže li Kazneni zakon da postupak mora biti tajan? – Kaže. Je li klijentica istupila javno i govorila o postupku? – Je. Dakle, kriva je*) i kažnjena zatvorskom kaznom od četiri mjeseca uvjetno na dvije godine. Žalba na presudu joj je odbijena, a ustavna tužba odbačena. Obratila se Europskom sudu za ljudska prava. Kao i pred domaćim sudovima, tvrdila je da je postupala u najboljem interesu djeteta i da izlaskom u medije nije željela otkriti identitet djeteta zbog zadovoljenja znatiželje javnosti - što je nedopustivo - već je to vidjela kao jedini način da ukaže na nestručan, neprofesionalan i pristran rad javnih tijela koja odlučuju o budućnosti njezine unuke.

¹⁸ <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-204320%22%5D%7D>

Također je ukazivala da je cilj njezina kaznenog progona, pod krinkom zaštite privatnosti djeteta, zapravo bio da je se ušutka kako više ne bi javno kritizirala javna tijela, u čemu se i uspjelo: baka, pod uvjetnom kaznom, više nikad nije izašla u javnost ni s jednom kritikom iz straha da ne završi u zatvoru.

Dobrobit djeteta, tvrdila je, tu je sigurno bila zakinuta, a ne zaštićena. Europski je sud u potpunosti prihvatio njezine argumente. Ukratko, upozorio je Hrvatsku da ***pravo na zaštitu privatnosti djeteta ne može biti automatsko i beziznimno te da je potrebno u svakom pojedinom slučaju utvrditi radi li se o suprotstavljenim pravima i napraviti test razmjernosti o tome koje je pravo u tom slučaju "jače"***.

- U ovom je predmetu pravo bake da obavijesti javnost o navodnim nedostacima u načinu na koji su domaće vlasti vodile predmet bilo suprotstavljeno pravu djeteta na zaštitu privatnosti, među ostalim i njegova identiteta, te zabrani neovlaštenog otkrivanja informacija iznesenih tijekom postupka. (...) Pritom domaće vlasti moraju ispitati konkretne okolnosti predmeta, imajući na umu da pravo djeteta da se prvenstveno vodi računa o njegovim najboljim interesima znači da djetetovi interesi imaju visok prioritet i nisu tek jedna od stvari koje treba uzeti u obzir. Stoga se značajna važnost mora pridati onome *što najviše služi* dobrobiti djeteta – poručio je sud.

Obrazloženje domaćih sudova, zaključuje ESLJP, ukazuje na to da navedeni čimbenici nisu uzeti u obzir, zbog ***isključivo formalističkog pristupa*** (u podnaslovu presude stoji „Kaznena osuda na temelju formalističkog pristupa, bez razmatranja svih relevantnih okolnosti“).

"Općinski sud smatrao je da se radi o jednostavnom predmetu jer je, prema njegovu mišljenju, bilo jasno da je baka otkrila povjerljive informacije iz upravnog postupka dodjele skrbništva te je tako počinila kazneno djelo. To su prihvatili i podržali Županijski sud i Ustavni sud. Prema mišljenju Europskog suda, takav formalistički pristup domaćih sudova doveo je do njihova propusta provođenja odgovarajuće provjere toga je li miješanje u prava bilo opravdano", zaključio je ESLJP te baki dodijelio naknadu od 7500 eura te još 4150 eura za troškove postupka.

Svaka presuda Europskog suda za ljudska prava mora imati izravne reperkusije na nacionalnu praksu i sva bi se tijela morala voditi uputama koje je Europski sud dao – ukratko, kloniti se pretjeranog formalizma i intelektualne lijenosti zbog koje se o tako složenoj problematici kao što je interes djeteta plošno odlučuje na temelju jedne izdvojene zakonske odredbe i donose odluke ignorirajući sve ostale propise, ukupnu dobrobit djeteta, javni interes, pravo na slobodu izražavanja, presude Europskog suda i međunarodne akte.

Pravobraniteljica za djecu: Sankcije su preblage

Sve smo naše sugovornike pitali jesu li upoznati s presudama i praksom Europskog suda za ljudska prava te zašto se u odlučivanju ne vode njome, no nitko se na to pitanje nije osvrnuo – osim, posredno, Ministarstvo kulture, koje u svojem odgovoru tvrdi kako će pri izradi novog Zakona uzeti u obzir sve sudske odluke.

- Kod izrade novog zakonodavnog propisa vodit će se računa o najboljim europskim praksama te sudskim odlukama kada je u pitanju zaštita djece i maloljetnika. Zakoni se rade u okviru radne skupine i traže se mišljenja nadležnih tijela pa između ostaloga i pravobraniteljice za djecu koji nikada na izričaj nije ima primjedaba - dapače tražila se i jača zaštita. Valja istaknuti da svaka država članica može urediti svoje zakonodavstvo sukladno vlastitim procjenama i ocjenama kada je u pitanju zaštita pojedinih skupina u društvu – kažu u Ministarstvu.

Pravobraniteljica za djecu **Helena Pirnat Dragičević**, koja nikad nije prigovorila na zakonske odredbe Ministarstvu kulture, u svojim je stavovima ustrajna: postojeća regulativa nije pretvrda, treba je dodatno ojačati primjerenim (visokim) kaznama, ona služi dobrobiti djeteta, roditeljska dozvola je važna, ali nedovoljna. Jednako ustrajno ne odgovara na pitanja o praksi Europskog suda za ljudska prava te o regulativi i praksi u drugim državama EU.

Za potrebe ovog rada predstavili smo joj praksu 11 država EU, upoznali je s činjenicom da ni jedna od njih nema beziznimnu zabranu objave identiteta djece do 18. godine koja su kao počinitelji, svjedoci ili žrtve uključena u nasilna djela, posebno predstavili stav slovenske pravobraniteljice za djecu i citirali odredbe iz slovenskog Zakona te je pitali kako komentira europsku legislativu i činjenicu da hrvatska regulativa tako odskače od one zemalja EU. Odgovorila je sljedeće:

„Kada govorimo o medijskom izvještavanju, od medija se očekuje da prikriju identitet djeteta kao i podatke prema kojima se može otkriti identitet djeteta u situaciji u kojoj bi mu medijsko izlaganje moglo štetiti, čime mediji štite njegovu osobnost i integritet. U preporukama koje medijima upućujemo na generalnoj razini redovito ističemo da je prije objavljivanja sadržaja koji uključuje dijete ili djecu, potrebno promisliti o mogućoj štetnosti za dijete te prije konačnog predstavljanja nekog medijskog sadržaja procijeniti može li ugroziti ili osramotiti dijete, naštetiti mu, ugroziti njegovu privatnost ili naštetiti osobito ranjivim skupinama djece. Jednom objavljeni podaci o djeci postaju dostupni svima te se mogu koristiti u različite svrhe, čak i na štetu djece. Djeca na taj način mogu biti izložena neugodnostima pa i postati žrtve iskorištavanja ili nasilja, ne samo u virtualnome prostoru.

Drugim riječima, djeca imaju pravo na potpunu zaštitu identiteta u medijima u svakoj situaciji kada se o njima izvještava, a pogotovo ako bi otkrivanje identiteta moglo štetiti njihovoj dobrobiti. Redovito ističemo kako je potreban dodatni oprez prilikom izvještavanja o djeci u posebno osjetljivim situacijama, uključujući i situacije kada o objavljivanju postoji roditeljska suglasnost ili čak inicijativa“.

O legislativi drugih država ni riječi.

Naglasila je još *„da su mediji puni primjera nedovoljnog poštovanja pa i kršenja privatnosti i dostojanstva djece. Vijeće za elektroničke medije reagira na prijave, ali najčešće za to izriče blage sankcije. Dakle, u području medija valja nastaviti unapređivati regulatorni okvir, ali svakako i dosljedno pratiti provedbu propisa i sankcionirati njihovo kršenje“.*

Što će reći hrvatski sud?

Čini se da hrvatski regulatori teško prihvaćaju činjenicu da u svojoj praksi i odlučivanju za njih nije „mjerodavno isključivo zakonodavstvo Republike Hrvatske“, kako nam je odgovorilo Vijeće za elektroničke medije, jer su međunarodni akti i presude Europskog suda za ljudska prava iznad nacionalnog zakonodavstva u svim sferama odlučivanja.

Hrvatska tijela, pokazala je praksa, mnogo se bolje nose s odlukama hrvatskih sudova, stoga će biti izrazito važno što će i kako odlučiti domaći sudovi u postupku koji je pokrenula odvjetnica **Vesna Alaburić** u ime Pametne kuće d.o.o., nakladnika portala *srednja.hr*. U tom se postupku, pokrenutom protiv Vijeća za elektroničke medije, upravo ukazuje na pretjerani i štetni formalizam tog tijela, na praksu Europskog suda za ljudska prava te na činjenicu da pravo na zaštitu identiteta djeteta, osobito kad je riječ o 16-godišnjaku koji u javnost istupa u pratnji i uz odobrenje oboje roditelja, ne može biti apsolutno pravo koje ne propisuje iznimku (beziznimna su samo dva ljudska prava – pravo na život i pravo na zabranu mučenja, op.a.a). Takav formalistički pristup dovodi do kršenja prava na izražavanje

(koje i djeci jamči Konvencija o pravima djeteta), stavlja opću dobrobit djeteta u drugi plan te krši slobodu govora i javni interes.

Bez obzira na prvostupanjsku presudu, odvjetnica Alaburić nam je najavila potpun sudski put do najviših instanci.

- Protiv ove odredbe nikada ranije nije bio pokretan postupak pred Ustavnim sudom Republike Hrvatske te nemamo osnovu da vjerujemo u protuustavnost Zakona u ovom djelu – naglasili nam pak u Ministarstvu kulture i medija i tako indirektno upozorili da nakladnici, novinari i udruge nikad dosad nisu pokrenuli bilo kakav postupak za rušenje sporne odredbe. Kao glavni razlog za takvo nedjelovanje nameće se činjenica što za prekršitelje nisu bile propisane nikakve ozbiljne kazne.

7. Zaključak i prijedlozi

Hrvatska Vlada najavila je donošenje novog Zakona o medijima, čiji je nacrt na ljeto 2023. godine predstavljen stručnoj javnosti. Prema tom nacrtu, sve odredbe o zaštiti privatnosti i identiteta djeteta ostaju jednake sadašnjoj medijskoj regulativi koja je, pokazala je analiza, neučinkovita i za medije i za djecu čiji interes treba štiti, u bitnome odskaače od prakse drugih država EU te je - osobito u slučaju odredbi Zakona o elektroničkim medijima - neusklađena s pravnim načelima i praksom Europskog suda za ljudska prava.

Pri izradi novog Zakona zakonodavac bi trebao:

- 1. Propisati jednaka pravila o zaštiti privatnosti i identiteta djeteta za sve medije, bez obzira jesu li tiskani ili elektronički***
- 2. Uskladiti Zakon s pravnim načelom prema kojem pravo na zaštitu identiteta ne može biti beziznimno te s praksom Europskog suda za ljudska prava***
- 3. Izrijekom propisati da je dužnost svih medija štiti najbolji interes djeteta***
- 4. Uzeti u obzir djetetovu dob te propisati različita pravila za djecu mlađu i stariju od 14 ili 16 godina (u skladu s drugim zakonskim odredbama po kojima se djeca starija od 14 godina smatraju kazneno odgovornima, a nakon što navrše 16 mogu se zaposliti i predati zahtjev za sklapanje braka)***
- 5. Propisati obavezu pismene ili usmene roditeljske dozvole/odobrenja za razgovor i/ili otkrivanje identiteta djeteta mlađeg od 14 godina***
- 6. Propisati obavezu provođenja testa razmjernosti za svaki pojedini slučaj***
- 7. U najvećoj mogućoj mjeri pri izradi Zakona o medijima, u dijelu koji propisuje novinarske standarde i načela najbolje prakse, koristiti odredbe iz Kodeksa časti hrvatskih novinara te razmisliti da se Zakon u tim odredbama i pozove na taj dokument***
- 8. Propisati nadzorna tijela***
- 9. Propisati stegovne mjere i sankcije za najteže oblike kršenja ovih zakonskih odredbi***

8. O autorici

Kristina Turčin rođena je 1976. godine, studirala je na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu, a kao profesionalna novinarka radi od 1998. godine u Jutarnjem listu. Od 2019. do 2023. godine obavljala je uredničku funkciju u tiskanom izdanju Jutarnjeg lista, dok je preostalih više od 20 godina radnog vijeka provela kao novinarka unutarnje politike specijalizirana za teme iz područja socijalne, obiteljske i obrazovne politike, radnog prava, zaštite ravnopravnosti spolova te prava djece i ranjivih skupina (osobe s invaliditetom, migranti...).

Dobitnica je dvije nagrade Hrvatskog novinarskog društva za pisano novinarstvo Marija Jurić Zagorka, za 2000. godinu (izvještavanje o prvom slučaju pedofilije u Katoličkoj crkvi koji je dobio sudski epilog) i za 2017. godinu (za niz tekstova o procesu donošenja Obiteljskog zakona s diskriminatornom definicijom obitelji).

9. Prilog

UPITNIK

Dear colleagues,

my name is Kristina Turčin and I am a journalist of Jutarnji list (Morning paper), the largest daily newspaper and one of the leading news portals in Croatia.

I am working on a professional project for the Association for Journalist Copyright Protection (DZNAP) named "Protection of children's privacy in the media". An important part of the project is a comparative analysis of legislation and practice in the member states of the European Union, so I would kindly ask you for your help.

In Croatia, the situation is as follows:

a) The obligation of print media to protect the identity of the child is prescribed by the Media Act, which in Art. 16 says:

"The media are obliged to respect the privacy, dignity, reputation and honor of citizens, especially children, youth and families, regardless of gender and sexual orientation. It is prohibited to publish information that reveals the identity of a child, **if this endangers the well-being of the child.**"

The same Law defines that a publisher who violates Art. 16 **shall be fined from EUR 13,270 to EUR 132,720** (Article 59, Paragraph 1, Item 13), and the editor-in-chief who allows the publication of information that may reveal the identity of a witness or victim of a criminal act, in violation of Article 16, shall be fined from EUR 260 to EUR 5,300 of this Act (Art. 62, Paragraph 2).

The implementation of this Act is controlled by the Ministry of Culture and Media.

b) The electronic media's obligation to protect the child's identity is prescribed by the Electronic Media Act and it is done in a significantly different way than in the Media Act.

The Electronic Media Act in Art. 24, paragraph 5 states that "It is not allowed to publish information that reveals the identity of a child up to the age of 18 involved in cases of any form of violence, regardless of whether he is a witness, victim or perpetrator or if the child attempted or committed suicide, nor to present details from the child's family relationships and private life".

The Electronic Media Act does not prescribe fines for violating regulations on the protection of children's identity, but the special Agency for Electronic Media and Council for Electronical Media, which supervises the implementation of the Act, issues a significant number of warnings and orders the removal of articles from the portal. Publishers act according to their orders.

The ban on revealing the identity in Electronic Media Act is final and does not depend on the well-being of the child. In practice, this leads to situations like the one at the end of 2022, when the Agency ordered about 20 portals immediately to remove articles about a boy (16), a victim of violence, who was beaten on the school playground, and the police and authorities did nothing to find the perpetrators or protect the victim. The boy and his parents addressed the media. It was not

disputed that the publication of those articles was not against the interests of the minor child and it was clear that the boy and his family should have the right to publicly request the protection of the child's life and health (the police only reacted then). But, the portals had to remove the articles because the law ban is final and unconditional. At the same time, the story with big photographs was published in a number of print media too. Print media did not violate any law because the Media Act stipulates that the publication of identities is prohibited only if the well-being of the child is endangered.

c) Ethical Code of Croatian Journalists (Kodeks časti hrvatskih novinara) adopted by the Croatian Journalists' Association, also defines the treatment of children in the media in two articles. While the law provisions do not mention the need for parental consent in cases where a child is interviewed or information about him is presented, the Ethical Code expressly requires it. Also, in contrast to the provisions of the Electronic Media Act, the Code allows exceptions of the ban on the disclosure of details about a child who is perpetrator, victim or witness of violent acts and prescribes two conditions - that it is in the public interest and that it does not endanger the child.

Provisions of the Code of Ethics:

19. Journalists may not interview or photograph a child (up to 14 years old) **without their consent and without the presence and consent of a parent** or other adult responsible for the child. If such consent exists, it is inadmissible to interview or photograph the child, which could endanger his well-being. The same applies to any other procedure that directly or indirectly reveals the identity of the child. **The well-being of the child is superior to the public interest.**

20. A journalist must not reveal the identity of a child or minor involved in cases of sexual abuse or any other form of violence or criminal offense, regardless of whether the child or minor is a witness, victim, suspect or defendant. Media coverage of such cases must not enable the identification of a child or minor. The identity of a child or minor is allowed to be disclosed only exceptionally, **when it is in the public interest and does not endanger the well-being of the child or minor, and with the consent of the parents** or guardians of the child or minor, or when state authorities request it for the sake of the child's well-being.

The implementation of the Code is supervised by the Council of Honor of the Croatian Journalists' Association. If he submit complain and finds omissions, Council issues public warnings to the editor-in-chief and to the journalist who signs the disputed article.

I would really appreciate it if you could find some time and answer the following questions:

1. What laws/codes regulate the protection of children's privacy in Cyprus?
2. Is there a difference in the regulations for printed media and for electronic media?
3. How specifically do the articles of the law that regulate this read?
4. Who supervises the implementation of these laws (or code, if there is no law)?
5. Are there prescribed penalties for violating those articles of the law/code? If so, what are the penalties?
6. Are such penalties often imposed? How many are there approximately on an annual basis?
7. Is the term "child well-being" used in laws? Is it stipulated that the revealing identity of the minor is prohibited in general or only if his well-being is endangered?
8. Is the well-being of the child superior to the public interest in those laws/codes?

9. What is the practice in newsrooms in your country - is this topic discussed and evaluated on a case-by-case basis before publication?

10. How much is this topic represented in professional public space?

Thank you in advance for your efforts. Due to the deadlines for submitting the work, **I would be grateful if you could answer me by ...**

Kind regards,

Kristina Turčin
journalist of Jutarnji list and member of DZNAP

